

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

УДК 327.3:001.12

ПОГОДЖЕНО
Декан гуманітарно-педагогічно
факультету

_____ Савицька І.М.
«___» _____ 2025 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
В.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук

_____ Хвіст В.О.
«___» _____ 2025 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

Національні інтереси та євроінтеграційний курс України

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Орієнтація
освітньої програми освітньо-професійні

**Гарант освітньої
програми**

к-д. іст. наук, доцент _____ Кравченко Н.Б

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи**

к-д. юр. наук _____ Івченко Б.-Ю.В.

Виконала

_____ Петухова Є.Ю.

КИЇВ - 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЗАТВЕРДЖУЮ**

**В.о. завідувача кафедри міжнародних відносин
і суспільних наук**

_____ Хвіст В.О

«__» _____ 2025 р.

**З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТКИ**

Петухової Єлизавети Юріївни

Спеціальність **291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»**

Освітня програма **«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»**

Орієнтація освітньої програми **освітньо-професійна**

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Національні інтереси та євроінтеграційний курс України»**

затверджена наказом ректора НУБіП України від 22.11.2024 р.

Термін подання завершеної роботи на кафедру 28.10.2025 р.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:

1. наукові дослідження з питань євроінтеграційного курсу України.
2. вітчизняні та зарубіжні літературні джерела з проблеми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- висвітлити теоретичні підходи та інтерпретації поняття «національний інтерес»;
- розкрити євроінтеграційну стратегію України як зовнішньополітичний пріоритет;
- охарактеризувати методологію та джерельну базу дослідження;
- надати аналіз політичних та безпекових інтересів України на європейському напрямі;
- дослідити перспективи і обмеження економічного виміру євроінтеграції;
- обґрунтувати соціокультурні аспекти реалізації євроінтеграційного курсу;
- систематизувати проблеми узгодження внутрішньої політики з євроінтеграційними вимогами;
- проаналізувати стратегії зовнішньополітичної активності України на європейському напрямі;
- надати напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів у рамках європейського курсу.

Дата видачі завдання

04.10.2025 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

_____ Івченко Б.-Ю.В.

Завдання прийняв до виконання

_____ Петухова Є.Ю.

РЕФЕРАТ

магістерської роботи

студентки магістратури гуманітарно-педагогічного факультету спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,

освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Національного університету біоресурсів і природокористування України
Петухової Єлизавети Юріївни

на тему: «Національні інтереси та євроінтеграційний курс України»

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний текст магістерської роботи викладено на 80 сторінках, у тому числі робота містить 98 використаних джерел.

Робота присвячена комплексному аналізу національних інтересів України та їх реалізації в умовах євроінтеграційного курсу. Актуальність дослідження зумовлена повномасштабною війною, що різко підвищила значення точного визначення національних пріоритетів, забезпечення безпеки, модернізації держави та посилення міжнародної суб'єктності України.

Європейська інтеграція розглядається як стратегічний шлях зміцнення державності, розвитку інституцій, утвердження демократичних цінностей і правової системи.

У роботі висвітлено теоретико-методологічні засади поняття «національний інтерес», проаналізовано основні наукові підходи – реалістичний, ідеалістичний, синтетичний, геополітичний та суб'єктивістський. Окреслено внесок провідних дослідників, зокрема Г. Моргентау, Дж. Кеннана, В. Вільсона, Р. Арона, а також українських науковців, які деталізують зміст і структуру національних інтересів України в умовах війни та трансформації міжнародного середовища.

Ключові слова: національні інтереси, євроінтеграція, Європейський Союз, зовнішня політика, безпека, реформи, модернізація, національна ідентичність.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	11
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	11
1.1. Поняття «національний інтерес»: теоретичні підходи та інтерпретації ...	11
1.2. Євроінтеграційна стратегія України як зовнішньополітичний пріоритет	22
1.3. Методологія та джерельна база дослідження	31
РОЗДІЛ 2	36
РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН І ВИКЛИКИ	36
2.1. Політичні та безпекові інтереси України на європейському напрямі.....	36
2.2. Економічний вимір євроінтеграції: перспективи і обмеження	41
2.3. Соціокультурні аспекти реалізації євроінтеграційного курсу	51
РОЗДІЛ 3	62
ОПТИМІЗАЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	62
3.1. Проблеми узгодження внутрішньої політики з євроінтеграційними вимогами	62
3.2. Стратегії зовнішньополітичної активності України на європейському напрямі.....	69
3.3. Напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів у рамках європейського курсу.....	74
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ	96

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС — Європейський Союз

НАТО — Організація Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organization)

УПС — Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами

G7 — Група семи (об'єднання провідних економічно розвинених держав світу)
(у документі згадується в контексті ініціативи G7 ERA)

ERA — (у контексті G7 ERA) Ініціатива підтримки України з боку країн G7

Ukraine Facility — багаторічна фінансова програма макрофінансової підтримки України від ЄС

ЗМІ — Засоби масової інформації

УДК — Універсальний десятковий класифікатор

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах повномасштабної війни на території України, питання формулювання, осмислення та реалізації національних інтересів набуло виняткового значення. Сьогодні, коли Україна переживає кризовий стан, особливої актуальності набуває дослідження національних інтересів як підґрунтя державної політики, суспільної консолідації та стратегії безпеки. Євроінтеграційний курс України є не лише зовнішньополітичним вибором, а й проявом цивілізаційного вектору, що ґрунтується на ідеї єдності з європейською спільнотою цінностей, демократичних принципів і правових норм. У цьому контексті національні інтереси потребують глибокого переосмислення крізь призму нового суспільного запиту на стабільність, безпеку, гідність та розвиток. Євроінтеграційний курс стає одним із ключових інструментів реалізації цих інтересів, адже відкриває шлях до зміцнення державності, розбудови інституцій, утвердження верховенства права та формування зрілого громадянського суспільства.

Отже, дослідження взаємозв'язку між національними інтересами та євроінтеграційним курсом України є надзвичайно актуальним. Воно має важливе значення як у теоретичному осмисленні шляхів розвитку української державності, так і в практичному аспекті формування ефективної політики, здатної забезпечити стабільне майбутнє держави у системі європейських цінностей.

Ступінь дослідженості теми:

Проблематика національних інтересів та євроінтеграційного курсу України широко представлена у працях як зарубіжних, так і українських дослідників. Теоретичні підходи до поняття «національний інтерес» висвітлені у роботах Г. Морґентау, Дж. Кеннана, Р. Арона, Дж. Розенау, тоді як українські науковці (Р. Ковалюк, М. Шульга, В. Ліпкан та ін.) розкривають зміст і структуру національних інтересів у сучасних умовах. Євроінтеграційна проблематика

ґрунтовно досліджується у працях І. Ветринського, О. Копанчука, Ф. Медвідя та інших фахівців.

Водночас комплексне поєднання аналізу національних інтересів із практичними аспектами їх реалізації в умовах війни та нового етапу євроінтеграції України опрацьоване недостатньо. Саме це зумовлює актуальність та необхідність даного дослідження.

Мета роботи полягає у всебічному аналізі національних інтересів та євроінтеграційного курсу України.

Завдання:

- висвітлити теоретичні підходи та інтерпретації поняття «національний інтерес»;
- розкрити євроінтеграційну стратегію України як зовнішньополітичний пріоритет;
- охарактеризувати методологію та джерельну базу дослідження;
- надати аналіз політичних та безпекових інтересів України на європейському напрямі;
- дослідити перспективи і обмеження економічного виміру євроінтеграції;
- обґрунтувати соціокультурні аспекти реалізації євроінтеграційного курсу;
- систематизувати проблеми узгодження внутрішньої політики з євроінтеграційними вимогами;
- проаналізувати стратегії зовнішньополітичної активності України на європейському напрямі;
- надати напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів у рамках європейського курсу.

Об'єкт дослідження – процес формування та реалізації національних інтересів в контексті зовнішньої політики України.

Предмет дослідження – національні інтереси та євроінтеграційний курс України.

Методи дослідження. У процесі виконання поставлених завдань було застосовано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що

дозволили комплексно проаналізувати національні інтереси України у контексті її євроінтеграційного курсу: аналітичний метод дозволив оцінити наукові концепції та практику євроінтеграції через аналіз політичних документів, урядових заяв і стратегій зовнішньої політики; історико-логічний підхід дав змогу простежити еволюцію євроінтеграційної стратегії України від 1990-х років до сьогодення; метод системного підходу – для дослідження національних інтересів як складової політичної, економічної, безпекової системи держави та розгляду змісту реалізації національних інтересів у контексті євроінтеграційної політики як частини загальної системи зовнішньої політики України; політико-аналітичний метод – для систематизації проблем узгодження внутрішньої політики з вимогами євроінтеграції, а також для аналізу зовнішньополітичних стратегій України; прогностичний метод дав змогу окреслити можливі напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів у рамках євроінтеграційного курсу.

Теоретична значущість і прикладна цінність отриманих результатів.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні наукового розуміння категорій «національний інтерес» та «євроінтеграція» в умовах трансформаційного періоду української державності. У роботі сформульовано цілісне бачення того, як євроінтеграційний курс може і повинен слугувати інструментом реалізації національних інтересів, зокрема у сферах безпеки, політичної суб'єктності, правової модернізації та демократизації. Внесок у наукову теорію полягає також у конкретизації категорійного апарату, уточненні змісту поняття «національні інтереси» в умовах гібридної війни та трансформації глобального порядку. Робота поглиблює теоретичне осмислення ролі європейських цінностей як чинника національної ідентичності, суспільної стійкості та зовнішньої безпеки.

Практична цінність полягає у можливості використання висновків дослідження для удосконалення стратегічних підходів до формування національної політики України; посилення суспільного усвідомлення важливості європейських цінностей та реформ, які відповідають національним інтересам.

Висновки дослідження можуть також лягти в основу практичних рекомендацій щодо гармонізації внутрішньої політики України з вимогами ЄС, зміцнення суспільної підтримки євроінтеграційного курсу та удосконалення механізмів формування національних інтересів в умовах кризи і воєнного стану.

Джерельну базу дослідження склали: нормативно-правові акти України; офіційні документи Європейського Союзу; аналітичні матеріали урядових і неурядових організацій; наукові праці українських та зарубіжних дослідників у сфері політології, міжнародних відносин і безпеки; публікації у ЗМІ, статистичні дані, звіти міжнародних організацій.

Наукова новизна. Дослідження вперше систематизує ключові напрями впливу європейської інтеграції на політичні, безпекові, економічні та соціокультурні виміри реалізації національних інтересів України в умовах війни та глобальної нестабільності. Новизна полягає також у визначенні взаємозалежності між процесами модернізації державних інституцій, посиленням оборонного потенціалу та адаптацією до стандартів ЄС як інструментів забезпечення суверенітету та безпеки держави. Крім того, у роботі сформульовано авторське бачення можливих напрямів підвищення ефективності реалізації національних інтересів України в межах європейського курсу, що має прикладне значення для формування практичної зовнішньополітичної стратегії.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї та положення магістерського дослідження було оприлюднено на наукових конференціях, журналах та опубліковано у Збірниках матеріалів конференцій та у науковому журналі, зокрема:

- ПЕТУХОВА Єлизавета Юріївна, НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС. Міжнародна науково-практична конференція «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи» (м. Київ, 10 квітня 2025 року) К.: НУБіП, 2025. С. 228-229 URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/konferenciya_zbirnik.pdf
- ПЕТУХОВА Єлизавета Юріївна, ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ТА ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ. Міжнародній науковій конференції «Сучасне

українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові» (м.Київ, 16 жовтня 2025 року) К.: КНУ ім. Шевченка Т.Г., 2025. С.

URL:

- Pietukhova, Y. (2025). European integration course of Ukraine: implementation of national interests and current challenges. *Skhid*, 7(3), 59–64.

URL: <https://doi.org/10.21847/2411-3093.2025.738>

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (98 позицій), 1 додатку, 1 таблиці, 5 рисунків. Загальна кількість сторінок складає – 96 сторінки, основного тексту – 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Поняття «національний інтерес»: теоретичні підходи та інтерпретації

У 1935 р. термін «національні інтереси» вперше з'явився в Оксфордській енциклопедії соціальних наук [79]. В англomовній науковій традиції його найчастіше ототожнюють із поняттям «державного інтересу». Національні інтереси зазвичай трактуються як інтереси держави, що зумовлено тим, що у більшості західних країн держава й нація вважаються єдиним соціально-політичним утворенням. Оскільки нація є синтезом громадянського суспільства та державного апарату, національні інтереси постають як узагальнений вираз спільних цілей, що поєднують інтереси влади та суспільства.

У демократичних державах ці інтереси формуються як колективне бачення, яке відображає волю політичної нації. Процес визначення національного інтересу включає узгодження потреб та прагнень усіх громадян, хоча на практиці це часто означає орієнтацію на позицію найвпливовіших або найчисленніших соціальних верств [34, с. 195].

У науковій спільноті сформувався два основні підходи до трактування поняття національного інтересу: реалістичний та ідеалістичний. Окрім них, в американській політичній науці сформувався також суб'єктивістський підхід, згідно з яким зовнішня політика та національні інтереси є відображенням особистих пріоритетів і цілей конкретних політичних лідерів.

Основу для формування концепцій національного інтересу заклав німецький дослідник Г. Моргентау – один із ключових представників реалістичної школи. У його баченні національний інтерес є незмінним принципом, що керує зовнішньою політикою будь-якої держави. Згідно з Г. Моргентау, політика може вважатися моральною лише в тому разі, якщо вона

узгоджується з національним інтересом, подібно до того, як рух тіл підпорядковується закону всесвітнього тяжіння – універсальному закону природи [91, с. 320].

Г. Моргентау розглядає національний інтерес як ключову концепцію політичного реалізму, з якої випливають як суть, так і завдання політики. На його думку, політична діяльність базується саме на інтересі, проте характер цього інтересу змінюється залежно від історичного періоду та політико-культурного контексту, в якому формується зовнішньополітичний курс [91, с. 320].

Учений підкреслює, що головним мірилом ефективності зовнішньої політики є здатність держави забезпечувати та захищати власні національні інтереси. При цьому Г. Моргентау розглядає ці інтереси крізь призму політичної влади, вказуючи на те, що влада й інтерес є взаємозалежними і взаємопов'язаними поняттями [91, с. 322].

Ще одним представником реалістичної школи є Дж. Кеннан, який обґрунтував концепцію відносності моральних критеріїв у міжнародних відносинах. Він стверджував, що моральні засади різних політичних режимів можуть кардинально відрізнятись й навіть суперечити одна одній, що унеможлиблює їх взаємне прийняття. У зв'язку з цим, за Дж. Кеннаном, єдиною універсальною основою для функціонування міжнародної системи виступає саме принцип національного інтересу, який здатен слугувати об'єктивним орієнтиром у зовнішній політиці [90, с. 348].

Ідеалістичну традицію в міжнародних відносинах уособлює В. Вільсон, який вважав, що політичні лідери під час ухвалення рішень повинні керуватися передусім моральними засадами, а не прагматичними політичними міркуваннями. На його думку, визначення зовнішньої політики виключно через призму національного інтересу становить серйозну загрозу. Він розрізняв два типи зовнішньої політики: одну – побудовану на національному інтересі, іншу – засновану на моральних цінностях.

В. Вільсон підкреслював, що дії, що виходять з національного інтересу, позбавлені морального підґрунтя. Така політика ігнорує суспільну думку,

оскільки не бере до уваги етичні норми й цінності, яких дотримуються громадяни та які виявляються, зокрема, через результати соціологічних досліджень [98, с. 32].

Спробу поєднати реалістичний та ідеалістичний підходи здійснив Р. Нібур. Він стверджував, що будь-яка політика за своєю природою є аморальною, оскільки в її основі лежить прагнення до реалізації національних інтересів – пріоритет, що часто переважає навіть усвідомлення цього самим суспільством. Щоб не допустити перетворення міжнародних відносин на хаотичне суперництво всіх проти всіх, Р. Нібур пропонував доповнити політичну діяльність універсальними етичними засадами, а також враховувати національні цінності та релігійні переконання.

На його думку, зовнішньополітична стратегія держави має водночас спиратися на інтереси нації та бути обмеженою моральними нормами. Це, як він пояснює, пов'язано з тим, що ані окремі особи, ані держави не можуть захищати власні інтереси, не обґрунтовуючи свої дії посиленням на певну систему загальноприйнятих цінностей [92, с. 73].

Американський геополітик Н. Спайкмен розглядав національні інтереси як показник геополітичної сили держави – чим потужніша країна, тим вагомішими є її інтереси на міжнародній арені. Відповідно до його підходу, держава з обмеженим геополітичним потенціалом змушена шукати союзів із сильнішими партнерами, що часто супроводжується частковою або повною втратою суверенітету й поступками у сфері національних інтересів. Натомість країна, яка має високий рівень геостратегічних можливостей, може самостійно визначати власні пріоритети та стратегічні орієнтири, не покладаючись на зовнішню підтримку [96, с. 39].

Комплексний підхід до аналізу категорії національного інтересу дає змогу дійти висновку, що це поняття має абстрактний і суб'єктивний характер, оскільки його зміст формується на основі світоглядних уявлень і системи цінностей, властивих конкретному суспільству та його державі. У цьому контексті Дж. Розенау підкреслював, що національний інтерес не може існувати

як об'єктивна й універсальна константа – він завжди є результатом аналітичних суджень, що спираються на певні політичні уявлення й ціннісні орієнтири [95, с. 38].

Французький мислитель Р. Арон поділяв скептичне ставлення до спроб однозначного визначення сутності національних інтересів. На його думку, неможливо точно окреслити поняття національного інтересу, оскільки множинність конкретних цілей і завдань, як поточних, так і стратегічних, унеможлиблює створення раціонального визначення навіть у випадку, якби саме поняття не містило внутрішньої багатозначності. Р. Арон порівнює цю неоднозначність із складністю визначення колективного інтересу в економічній теорії [2, с. 67].

Таким чином, на його переконання, національний інтерес – це надто узагальнене й амбівалентне поняття, яке виконує передусім ідеологічну та пропагандистську функцію, але є малопридатним для практичного застосування в аналітичних або політичних цілях. Тому, аналізуючи дії держав на міжнародній арені, Р. Арон пропонував зосередитися не на абстрактних інтересах, а на чітко сформульованих цілях, які, на його думку, можна звести до трьох універсальних складових: забезпечення безпеки, зміцнення могутності та прагнення до слави [2, с. 68].

У спрощеному вигляді можна сказати, що держави прагнуть до розширення свого впливу: збільшення контрольованої території, кількості населення під своєю юрисдикцією, а також до поширення власної ідеології та ключових цінностей. У зовнішньополітичній діяльності політичні діячі керуються цими загальними стратегічними орієнтирами, однак у конкретних рішеннях часто переважають їхні особисті мотивації. Такі особисті інтереси, як правило, публічно подаються як реалізація національних інтересів. Попри критичне ставлення Р. Арона до надто загального й ідеологізованого трактування національного інтересу, його підхід не заперечує повністю підвалин, закладених представниками американської школи міжнародних

відносин. Він радше пропонує доповнення й уточнення до вже сформованих теоретичних уявлень [2, с. 69].

Теоретичні підходи до поняття «національний інтерес» структуровано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Теоретичні підходи до поняття «національний інтерес»

№	Підхід / школа	Представники	Основні положення
1	Реалізм	Г. Моргентау, Дж. Кеннан	Інтерес – основа зовнішньої політики, мораль підпорядковується інтересу
2	Ідеалізм	В. Вільсон	Мораль важливіша за інтерес, зовнішня політика має ґрунтуватися на цінностях
3	Синтетичний	Р. Нібур	Поєднання інтересів і моралі, моральні межі для політики
4	Геополітичний	Н. Спайкмен	Сила держави визначає значущість інтересів
5	Суб'єктивізм	Дж. Розенау	Інтерес – аналітична конструкція, що залежить від політичного контексту
6	Критичний	Р. Арон	Інтерес занадто абстрактний і пропагандистський

Джерело: створено автором

Як підкреслює український вчений Р. Ковалюк, категорія «національні інтереси» є невід'ємною частиною як системи національної безпеки, так і геополітичної стратегії країни [29, с. 2]. За позицією української дослідниці М. Шульги, національні інтереси у геополітичному контексті ототожнюються з державними інтересами, адже саме держава вважається головним суб'єктом на міжнародній арені. В останній час все частіше вживається поняття «геополітичні інтереси», яке означає ті аспекти національних інтересів, що безпосередньо пов'язані з геостратегічним положенням держави та її прагненнями компенсувати природні обмеження й недоліки [75, с. 63].

Геополітичне становище держави розглядається як комплекс природних та економіко-географічних факторів у широкому розумінні – включно з конфігурацією кордонів, кліматичними умовами, демографічними показниками, рівнем економічного розвитку, площею території та її здатністю піддаватися ефективному управлінню. Саме ці «вихідні позиції» формують первісне місце країни у міжнародній системі. Далі дослідниця підкреслює, що національні інтереси являють собою сукупність ключових життєвих потреб особистості, суспільства та держави, які відображають прагнення країни до сталого й прогресивного розвитку [75, с. 66].

Інший науковець, М. Юрій, аналізує національні інтереси через призму динаміки силових балансів, наголошуючи, що у сучасній міжнародній політиці гострішим питанням є не стільки фізичне виживання держав, скільки їхня здатність до співпраці та взаємодії з іншими акторами на світовій арені. Основною функцією зовнішньої політики кожної держави є створення умов для стабільного розвитку її внутрішнього життя.

М. Юрій зазначав, що у сучасному світі держава як і раніше залишається ключовим інструментом у досягненні національних інтересів та реалізації зовнішньополітичних цілей. Водночас у процесі відстоювання власних інтересів країни нерідко стикаються з моральними дилемами, адже застосування сили чи інших тискових інструментів часто суперечить етичним нормам і загальнолюдським цінностям [76, с. 105-109].

В. Ліпкан наголошує, що, будучи фундаментом національної безпеки, національні інтереси можна розглядати як усвідомлені особою та суспільством цільові орієнтири, які держава гарантує для забезпечення існування і розвитку людини, нації та держави як єдиного цілісного організму [36, с. 88].

О. Воронянський обґрунтовує ідею, що основою національного інтересу є суспільні відносини, які формуються у процесі розподілу ресурсів і цінностей. Конфлікти й антагонізми у цих відносинах виступають ключовою перешкодою на шляху консолідації суспільства на національній основі [12, с. 6].

Водночас політичні еліти, просуваючи власні специфічні інтереси через механізми політичної системи, прагнуть надати їм вигляд загальнонаціональних, щоб отримати підтримку більшості або її частини у боротьбі з конкурентними угрупованнями. Політичний інтерес національної еліти як носія влади полягає у здійсненні владних дій, спрямованих на утвердження свого панування та отримання привілейованого доступу до ресурсів і цінностей. Цей інтерес часто суперечить політичним прагненням більшості, які зосереджені на досягненні політичної рівності та свободи [11, с. 206].

Держави та інші суб'єкти міжнародної політики, прагнучи зберегти власну цілісність і позиції на міжнародній арені, змушені ухвалювати рішення, які є реакцією на ті чи інші виклики. Прийняття рішень – це невід'ємна частина людської діяльності, спрямованої на досягнення очікуваних результатів через осмислення актуальної реальності. Тому інтерес у міжнародних відносинах можна тлумачити як продукт усвідомлення актуального стану справ тими, хто приймає рішення. Саме визначення цілей у діяльності суб'єктів впливає з необхідності поліпшити ті умови, які сприймаються як проблемні або незадовільні, а досягнення поставлених цілей розглядається як шлях до реалізації власного інтересу [3, с. 173-177].

У теорії міжнародних відносин діяльність держав чи інших суб'єктів часто порівнюється з індивідуальною поведінкою людини. Це дозволяє стверджувати, що й держави керуються певними інтересами, які спонукають їх до взаємодії на міжнародній арені. Попри, на перший погляд, очевидність цього поняття, у сучасному науковому дискурсі досі немає єдиного тлумачення інтересу, як і чіткого розмежування пов'язаних із ним понять.

Процес формування й реалізації національних інтересів є складним і взаємопов'язаним з безпекою та базовими суспільними цінностями. Важливо вміти відрізнити національні інтереси від фундаментальних цінностей суспільства. Інтереси можуть не лише різнитися, а й бути взаємовиключними, проте саме досягнення злагоди між ними дозволяє суспільству існувати та розвиватися [89, с. 77-81].

Одним із ключових завдань держави є точне формулювання національних інтересів, подолання соціальних протиріч та забезпечення прав людини. Національні інтереси мають колективну природу, оскільки вони базуються на потребах громадян або їхніх груп і реалізуються через механізми держави. Громадяни та спільноти виступають носіями інтересів, а державні інституції – інструментами їх реалізації. При цьому варто розрізняти групові інтереси, які можуть збігатися з державними, та особисті – індивідуальні, які не завжди відповідають загальнонаціональним цілям.

Інтереси у міжнародних відносинах поділяються на кілька типів: екзистенційні, операційні, тактичні та стратегічні. **Екзистенційні інтереси** стосуються базових умов виживання суб'єктів міжнародних відносин. Їхня реалізація є критично важливою, і без них існування таких суб'єктів неможливе. **Операційні інтереси** мають короткостроковий характер і пов'язані з конкретними діями чи взаємодією на міжнародній арені. Вони служать як проміжні кроки до досягнення більш загальних цілей. **Тактичні інтереси**, хоча й подібні до операційних, охоплюють ширший контекст. Вони адаптуються до умов міжнародного середовища й часто виступають етапом реалізації стратегічних інтересів. **Стратегічні інтереси** мають пріоритетний характер і відображають довгострокові, найважливіші цілі, до яких прагнуть міжнародні актори [32, с. 220].

Національні інтереси не є сталими – їх зміст змінюється залежно від політичної, економічної та культурної ситуації у світі. Інтереси класифікують за функціональними напрямками: політичні, економічні, воєнні та культурні. Інтереси відображають специфіку міжнародної взаємодії, а в загальному вигляді зводяться до питань безпеки, розвитку та збереження стабільності.

Українські національні інтереси виступають найважливішими цілями як внутрішньої, так і зовнішньої політики держави. До фундаментальних національних інтересів України належать:

- забезпечення державного суверенітету, збереження територіальної цілісності, підтримка демократичного конституційного ладу та недопущення зовнішнього втручання у внутрішні справи країни;
- сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і державних інституцій з метою підвищення рівня і якості життя громадян;
- інтеграція України до європейських політичних, економічних, безпекових і правових структур, набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, а також розвиток партнерських, рівноправних і взаємовигідних відносин з іншими державами [49].

У наукових дослідженнях існує кілька підходів до класифікації структури національних інтересів. По-перше, О. Копанчук виділяє такі складові системи національних інтересів: за сферами впливу – економічні, політичні, ідеологічні, інформаційні, інноваційні, корпоративні тощо; за тривалістю дії – безпосередні (до одного року), короткострокові (від одного до п'яти років), середньострокові (від п'яти до двадцяти років) та довгострокові (понад двадцять років); за рівнем важливості – важливі, що мають загальнодержавне значення та пов'язані з охороною і примноженням національних цінностей, а також стратегічні, спрямовані на розвиток і підтримку фундаментальних основ існування держави й суспільства; за територією впливу – глобальні, регіональні та локальні інтереси [32, с. 220].

По-друге, доцільним є поділ національних інтересів на внутрішні та зовнішні [34, с. 196].

По-третє, Ф. Медвідь звертає увагу на те, що залежно від ступеня впливу на різні сфери державної діяльності – економічну, політичну, військову, науково-технічну та інші – національні інтереси можна розподілити за рівнем значущості на життєво важливі, другорядні й критичні. Також їх можна класифікувати за тривалістю дії на стратегічні, оперативні та тактичні інтереси [38, с. 785].

По-четверте, А. Редькіна визначає основні національні інтереси України в умовах війни таким чином:

- політичні інтереси: формування демократичного суспільства; впровадження соціально орієнтованої внутрішньої політики уряду; врегулювання внутрішніх конфліктів із урахуванням мовних, міграційних, соціальних та інших факторів;
- безпекові інтереси: забезпечення національного суверенітету, безпеки та територіальної цілісності, що виступає ключовим стратегічним пріоритетом; розвиток міжнародних відносин, зокрема з ЄС і НАТО; гарантування екологічної безпеки; забезпечення енергетичної безпеки; підвищення ефективності роботи органів внутрішніх справ і безпеки;
- економічні інтереси: розвиток економіки з урахуванням військового стану; євроінтеграція, зокрема вступ до ЄС; досягнення енергетичної незалежності; відновлення та реформування агропромислового комплексу; вдосконалення податкової системи з урахуванням інтересів малого і середнього бізнесу; реформування управління державними підприємствами; посилення системи соціального захисту, включно з пенсіями та соціальними виплатами [54, с. 147].

Щодо взаємозв'язку між національним інтересом і національною безпекою, зазначимо, що політика національної безпеки спрямована на реалізацію національних інтересів через комплекс заходів із використанням усіх доступних засобів. Водночас важливо підкреслити, що ключовим елементом національної безпеки є не лише захист країни від внутрішніх і зовнішніх загроз, але й забезпечення збалансованого підходу до захисту прав людини. Це потребує ретельного узгодження національних інтересів із міжнародними зобов'язаннями у сфері прав людини, адже лише за належного рівня національної безпеки можливо гарантувати дотримання прав і свобод громадян [72, с. 115].

Процес формування і реалізації національних інтересів є багатограним і складним. Вони тісно пов'язані із забезпеченням безпеки та основними цінностями суспільства, тому важливо чітко розмежовувати національні інтереси та фундаментальні суспільні цінності. Інтереси можуть не лише відрізнитися, а й кардинально суперечити одне одному.

Проте саме за умови узгодження цих інтересів і досягнення національної гармонії суспільство здатне ефективно функціонувати. Конкретне визначення національних інтересів, що враховує потреби усіх членів суспільства, розв'язання соціальних конфліктів та гарантування прав людини – це ключові завдання, які покликана виконувати держава, орієнтуючись перш за все на захист інтересів громадян [40, с. 31].

Національні інтереси мають колективний характер, оскільки вони виникають із потреб окремих громадян або їхніх груп. Реалізація цих інтересів відбувається через державу, яка виступає як операційний суб'єкт, тоді як безпосередніми носіями інтересів є громадяни та їхні спільноти.

Таким чином, інтереси поділяються на групові та індивідуальні: групові інтереси можуть співпадати з інтересами держави, тоді як особисті – як індивідуальні потреби конкретної людини – не завжди відповідають державним інтересам.

Національні інтереси формуються як синтез різних індивідуальних і групових прагнень, які проходять перевірку часом, узгоджуються та об'єднуються у спільну основу. Саме цей спільний інтерес, як зазначає А. Колодій, пов'язаний із прагненням до самозбереження нації, реалізації її соціально-політичного та культурного потенціалу – тобто до втілення національної ідеї. Центральним елементом національних інтересів є збереження та зміцнення національного суверенітету, що передбачає повне володіння нацією правом розпоряджатися власною долею [30, с. 21].

Отже, національні інтереси не можна зводити лише до окремих соціально-економічних, культурних чи інших потреб. Вони мають виступати як інтегральний синтез, а не просто механічна сума приватних чи корпоративних інтересів. Втілення національних інтересів відбувається через різні інститути політичної системи – державу, політичні партії, громадські об'єднання, церкву. Проте, оскільки держава є найвищим і найсувереннішим інститутом, саме вона виступає ключовим механізмом реалізації цих інтересів, адже без існування

національної держави здійснення національних інтересів на рівні спільноти стає практично неможливим.

1.2. Євроінтеграційна стратегія України як зовнішньополітичний пріоритет

Міжнародна політика відіграє ключову роль у забезпеченні розвитку та національної безпеки будь-якої держави. Відтак, головним завданням зовнішньої політики країн є реалізація їх національних інтересів і сприяння розвитку політико-економічних відносин між державами. Зовнішньополітичний курс України базується на важливих національних пріоритетах та геополітичних стратегічних засадах, що сприяє зміцненню незалежності держави та гарантує її безпеку і добробут громадян [33, с. 64].

Однією з визначальних рис сучасних міжнародних відносин є посилення прагнення окремих держав до міжнародної інтеграції. Цей процес є наслідком заглиблення міжнародного поділу праці та високого рівня інтернаціоналізації економічної діяльності. Сам термін «інтеграція» позначає процес взаємного пристосування й об'єднання різних країн у єдину економічну систему. Сутність інтеграції полягає у створенні таких структур, де раніше автономні і відносно прості складові перетворюються на цілісну єдність [37, с. 8].

Для України інтеграція з Європейським Союзом є ключовим напрямом зовнішньої політики, що реалізується через впровадження відповідних нормативно-правових актів та проведення необхідних реформ. Основна мета цього процесу – здобуття повноправного членства в ЄС, що закріплено у Конституції України [31]. Однак євроінтеграція для України – це не лише формальний вступ до Союзу, а перш за все підвищення рівня життя громадян до європейських стандартів, збереження та розвиток національної ідентичності, а також посилення стратегічних позицій держави на міжнародній арені [56, с. 131].

Сучасні виклики, зокрема війна з Росією, ставлять перед Україною завдання не лише розвитку економіки, але й збереження національної безпеки та

суверенітету. Як зазначає І. Ветринський, у геополітичному контексті інтеграція з ЄС стає потужним механізмом забезпечення не лише економічної, але й політичної безпеки країни. Співпраця з ЄС дозволяє Україні залучати нові інвестиції, модернізувати інфраструктуру та покращити рівень життя громадян, що є важливим у контексті складної міжнародної ситуації та війни з Росією [8, с. 472].

В умовах сучасної війни, що розгортається між Україною та Росією, євроінтеграція набуває ще більшого значення. Війна виявила, наскільки важливим є для України забезпечення міжнародної підтримки та стабільності, яку може гарантувати Європейський Союз. І. Дір акцентує, що європейська інтеграція є не лише політичним прагненням, а й економічною необхідністю, яка забезпечує країну важливою фінансовою підтримкою через різноманітні програми допомоги та фінансування [17, с. 69].

Крім того, процес інтеграції з ЄС включає співпрацю у політиці безпеки, що забезпечує Україні нові можливості для зміцнення обороноздатності та інтеграції у спільну європейську оборонну систему. Це дозволяє Україні, навіть в умовах конфлікту, бути частиною глобальної системи безпеки, що також підвищує її міжнародний статус.

Стратегію європейської інтеграції України можна умовно поділити на два основні напрямки: економічний та політичний. Економічна складова базується на глибшій інтеграції у сферах економіки, валютних та митних союзах, а також формуванні спільного ринку.

У цьому контексті варто виділити кілька ключових підходів: насамперед лібералізм, оскільки ЄС традиційно асоціюється з торговельною інтеграцією, зокрема з формуванням вільної торгівлі між країнами регіону; а також інституціоналізм, який передбачає створення наднаціональних органів, що здійснюють контроль за торговельними процесами. Адже інтеграція полягає у поєднанні економічної взаємодії з політичними механізмами управління [37, с. 12].

Політична інтеграція є значно складнішим процесом, що охоплює аспекти зовнішньої політики, безпеки та оборони. Одним із перших теоретичних підходів до європейської інтеграції виступав федералізм, який передбачає об'єднання країн Західної Європи за федеральним принципом. У цій моделі національні органи влади підпорядковуються спільним наднаціональним структурам, при цьому особливу увагу приділяють питанням безпеки та колективного захисту [42, с. 19].

Позиція України щодо Європейського Союзу була вперше офіційно закріплена на законодавчому рівні постановою Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. У цьому документі були визначені ключові пріоритети зовнішньої політики, серед яких особливе місце посіло розвиток міждержавних відносин та поглиблення європейського співробітництва на засадах інтеграції з ЄС.

Постанова також наголошує на важливості регіонального співробітництва в Європі, вказуючи, що зусилля української зовнішньої політики мають бути спрямовані на розвиток європейської регіональної співпраці у всіх сферах для зміцнення державної незалежності та ефективного захисту національних інтересів [50].

Євроінтеграційні процеси в Україні виступають потужним каталізатором реформ і модернізації державних інституцій, адже передбачають не лише співпрацю з ЄС, а й глибокі трансформації всередині країни на засадах європейських стандартів управління. У цьому контексті ЄС забезпечує фінансову підтримку та допомогу, а також сприяє обміну досвідом, що є важливим елементом партнерської співпраці для впровадження внутрішніх реформ у відповідності з інтеграційним курсом України [55, с. 101].

Для України процес євроінтеграції є важливим напрямом зовнішньої політики, що реалізується через прийняття відповідних нормативно-правових актів і впровадження реформ, зокрема для досягнення мети – здобуття повноправного членства в Європейському Союзі, що закріплено в Конституції України [31]. Однак, євроінтеграція для України – це не лише вступ

до ЄС, а й наближення рівня життя громадян до європейських стандартів, зміцнення національної ідентичності та укріплення геополітичних позицій країни на міжнародній арені.

Можна виокремити кілька ключових факторів, які зумовлюють вибір України на користь євроінтеграції. По-перше, це бажання встановлення тісної та всебічної співпраці з країнами ЄС, що обґрунтовується тим, що українці є невід'ємною частиною європейського регіону [61, с. 10]. Основними факторами, що визначають орієнтацію України на євроінтеграцію, є її географічне розташування, спільна історична спадщина з країнами ЄС та внутрішньополітичні умови. У цьому контексті рух до європейської інтеграції стає для України шляхом активнішої участі в глобальних політичних і економічних процесах, а також у міжнародній співпраці, зокрема в питаннях безпеки [33, с. 65].

По-друге, з часу здобуття незалежності Україна стояла перед вибором зовнішньополітичного вектору. Одним із ключових стратегічних пріоритетів стало визначення євроінтеграції як основи зовнішньої політики країни. Саме на цьому етапі були закладені основи нормативно-правових відносин із Європейським Союзом. У Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року зазначалося важливе завдання – забезпечення участі України в загальноєвропейському процесі [16].

У Зверненні Верховної Ради України «До парламентів та народів світу» від 5 грудня 1991 року було вперше офіційно заявлено про прагнення України стати європейською демократичною державою, яка дотримується норм міжнародного права та орієнтує свою зовнішню політику на зміцнення миру й безпеки у світі. У цьому зверненні містився заклик до країн-членів Європейського Союзу підтримати наміри України стати безпосереднім і повноправним учасником європейських інтеграційних процесів [25]. Саме з цього моменту розпочалися офіційні відносини між Україною та ЄС, а в грудні 1991 року Міністр закордонних справ Нідерландів, головуєчої тоді в Раді Європейських

Співтовариств, у своєму листі офіційно визнав незалежність України від імені Європейського Союзу [24].

Позиція України щодо Європейського Союзу була офіційно закріплена в національному законодавстві постановою Верховної Ради «Про головні напрями зовнішньої політики України», що була прийнята 2 липня 1993 року, де визначено пріоритетні напрями зовнішньої політики держави, зокрема акцентуючи увагу на розвитку міждержавних відносин та посиленні співпраці з ЄС. Важливою складовою було формулювання курсу на інтеграцію з Європейським Союзом відповідно до його основних принципів. У Постанові підкреслюється важливість регіонального співробітництва в Європі та зазначає, що зусилля України в сфері зовнішньої політики повинні бути спрямовані на розвиток європейської регіональної співпраці у різних сферах для зміцнення державної незалежності.

По-третє, європейська інтеграція для України є основним шляхом до модернізації та основним напрямом національного й економічного розвитку. Вона забезпечує залучення іноземних інвестицій, відкриття доступу на міжнародні ринки, сприяє реформуванню політичної системи та гарантує громадянам дотримання їхніх прав і свобод. Крім того, європейська інтеграція сприяє підвищенню рівня життя в Україні відповідно до європейських стандартів [60, с. 63].

Євроінтеграційні процеси в Україні виступають важливим фактором у реформуванні та вдосконаленні держави, оскільки вони передбачають не лише зовнішню співпрацю, але й впровадження європейської моделі управління на внутрішньому рівні. З цією метою Європейський Союз надає Україні фінансову допомогу та підтримку через партнерство, обмін досвідом і сприяння проведенню необхідних реформ в рамках європейської інтеграції. У Додатку А стисло наведено етапи розвитку відносин між Україною та ЄС.

Серед основних політичних переваг, чому Україні варто реалізовувати процес інтеграції до ЄС, можна виокремити можливість створення стабільних політичних механізмів через розвиток демократичних інституцій.

Євроінтеграція також відкриває шлях до участі в колективних структурах європейської безпеки та сприяє вдосконаленню правової системи завдяки впровадженню європейських норм і стандартів [61, с. 12].

Економічні переваги інтеграції до ЄС включають залучення іноземних інвестицій та доступ до спільного європейського ринку, що створює сприятливі умови для розвитку українського виробництва. Це дозволяє Україні інтегруватися в глобальні економічні процеси, збільшити конкурентоспроможність на міжнародному рівні та стимулювати внутрішній економічний ріст [7, с. 33].

Соціальні переваги євроінтеграції передбачають захист прав і свобод людини, лібералізацію візового режиму з країнами ЄС, а також підвищення рівня життя громадян України. Це забезпечує доступ до соціальних гарантій, покращення умов праці та життя, а також сприяє мобільності українців у межах Європи.

Протягом років незалежності важливим етапом у розвитку відносин України з Європейським Союзом стали ключові політико-правові документи. Одним з перших важливих кроків у правовій основі взаємодії стала Угода про партнерство і співробітництво (УПС), яка започаткувала співпрацю у сферах торгівлі, економіки, політики та гуманітарних відносин. Цю угоду підписано 14 червня 1994 року в Люксембурзі, і вона була ратифікована Верховною Радою України. Однак, вона набула чинності лише в 1998 році, після того, як усі країни ЄС завершили процес ратифікації. Основною метою угоди стало започаткування політичного діалогу між Україною та ЄС і створення основ для розвитку взаємовигідної співпраці [67].

Проте для України Угода про партнерство і співробітництво (УПС) стала лише етапом на шляху до глибших відносин з Європейським Союзом, і її обмеження стали певною перешкодою для подальшого розвитку євроінтеграційного вектору. Важливою причиною цього було те, що Україна обрала багатовекторну зовнішньополітичну стратегію, що фактично призводила до того, що вона не була під сильним впливом ЄС. У той самий час, за роки

незалежності, в Україні сформувалася нова еліта, яка активно відстоювала необхідність чіткого визначення євроінтеграційного напрямку в зовнішній політиці.

У 1996 році ЄС прийняв План дій щодо України, що засвідчував готовність розвивати та поглиблювати політичні та економічні відносини. Після підписання Угоди про партнерство і співпрацю (УПС) між Україною та Європейським Союзом, співпраця продовжилася через регулярні зустрічі та експертні консультації.

Однією з ключових подій став перший саміт Україна–ЄС, який відбувся в Києві в 1997 році. На цьому саміті було офіційно підтверджено європейський вибір України, обговорено питання правових аспектів співпраці та окреслено основні напрямки економічного партнерства.

Згодом було утворено Комітет та Раду з питань співпраці між Україною та Європейським Союзом, що створило інституційну основу для поглибленої взаємодії. На першому засіданні Ради, яке відбулося в червні 1998 року, Україна вперше офіційно оголосила про намір стати асоційованим членом ЄС. У листопаді того ж року, після першого засідання Комітету з питань співробітництва, сторони розпочали практичну реалізацію положень Угоди про партнерство та співпрацю.

В рамках цього процесу було створено кілька підкомітетів, що займалися різними аспектами співпраці, зокрема торгівлею, прикордонними питаннями, енергетикою, технологіями, освітою та охороною навколишнього середовища. Ці ініціативи сприяли зміцненню основ партнерства між Україною та ЄС, наближаючи країну до асоційованого членства. Одним із головних акцентів стало спрямування зусиль на забезпечення інтеграції України до європейського економічного, інформаційного та правового простору [48].

У відповідь ЄС схвалив Спільну стратегію стосовно України, яка була прийнята на саміті Європейської Ради в Гельсінкі 10 грудня 1999 року. Ця стратегія мала на меті поглиблення співпраці між ЄС і Україною. Вона визначала європейський вибір України та підтверджувала підтримку Європейського Союзу

політичних і економічних реформ в Україні, що мали сприяти її подальшій інтеграції до ЄС. Стратегія також охоплювала питання безпеки та стабільності в Європі, підкреслюючи важливість спільних зусиль у цих сферах [86].

Іншим важливим етапом стало прийняття Плану дій ЄС для України в сфері юстиції та внутрішніх справ у грудні 2001 року. Цей план передбачав активну співпрацю між Україною та ЄС у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою та нелегальною міграцією, а також сприяв приведенню українського законодавства у відповідність до європейських стандартів [81].

Попри це, процес євроінтеграції України на початкових етапах відбувався досить повільно через непослідовність у проведенні реформ і недостатній моніторинг виконання рішень. У період з 2000 по 2003 роки для поліпшення управління процесом адаптації законодавства України до європейських стандартів були створені кілька ключових координаційних органів [9]. Серед них особливо вирізняються Національна рада з питань адаптації українського законодавства до норм ЄС, Державна рада з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Ці структури були спрямовані на забезпечення ефективного впровадження євроінтеграційних ініціатив і координацію дій на національному рівні [94, с. 270].

З розширенням Європейського Союзу на схід і приєднанням нових країн Центрально-Східної Європи, що межують з Україною, ЄС почав переглядати формат взаємин із сусідніми державами. У 2002 році були розглянуті пропозиції Верховних представників ЄС щодо зміцнення співпраці з країнами, що знаходяться на сході від нових кордонів ЄС, зокрема з Україною, Молдовою та Білоруссю, а також обговорювався новий формат співпраці у рамках концепції «Ширшої Європи».

У результаті, з 2004 року, Європейський Союз запропонував Україні співпрацю в межах Європейської політики сусідства, а в 2009 році була започаткована ініціатива «Східне партнерство». Відтоді зовнішньополітичний курс України активно орієнтувався на реалізацію цієї ініціативи.

У березні 2007 року розпочалися переговори щодо нової угоди між Україною та Європейським Союзом, що повинна була замінити чинну Угоду про партнерство і співробітництво. У березні 2012 року було парафоровано Угоду про асоціацію, що позначало технічне узгодження всіх її умов.

Метою цієї угоди стало оновлення інституційної основи співпраці між Україною та ЄС, сприяння поглибленню відносин у різних сферах та зміцненню політичної асоціації і економічної інтеграції на принципах взаємних прав та обов'язків. Ключовими моментами в рамках Східного партнерства стали підписання Угоди про асоціацію у 2014 році, що стало важливим кроком у розвитку відносин між Україною та ЄС [66].

Політика України стосовно розвитку відносин з ЄС базується на принципах, закріплених у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», який був ухвалений 1 липня 2010 року. У 2019 році в Конституцію були внесені зміни, які чітко закріпили стратегічний курс України на здобуття повноправного членства в Європейському Союзі [31].

У 2021 році Президент України Володимир Зеленський ініціював новий формат євроінтеграційної співпраці – підписання двосторонніх декларацій із державами-членами ЄС, спрямованих на зміцнення підтримки європейських прагнень України [57]. Ці документи передбачали політичне визнання європейської перспективи України та готовність країн ЄС сприяти її майбутньому вступу до Союзу. Протягом року було укладено вісім таких декларацій, а після початку повномасштабної агресії Росії український євроінтеграційний курс отримав офіційне схвалення та підтримку з боку Європейського парламенту й Європейської комісії [19].

Після початку повномасштабної агресії Росії проти України процес європейської інтеграції нашої держави набув якісно нового змісту. Уже 28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на вступ до Європейського Союзу, а 23 червня того ж року Європейська рада надала їй статус кандидата. Це рішення стало історичним етапом, який перетворив євроінтеграційний курс із політичної декларації на реальний, практично спрямований процес. Підтримка

європейського вектора серед українців у цей період сягнула рекордних 90 %, що засвідчило безпрецедентну єдність суспільства навколо стратегічної мети – повернення України до європейської спільноти.

У грудні 2023 року Європейська рада ухвалила рішення про початок переговорів щодо членства, що стало потужним сигналом політичної та моральної підтримки з боку ЄС. Офіційний старт переговорів відбувся 25 червня 2024 року на міжурядовому засіданні в Люксембурзі, де було закладено основи подальшого інтеграційного діалогу. Під час візиту до Києва в лютому 2025 року президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн наголосила, що за умови продовження реформ із належною динамікою Україна має всі шанси стати повноправним членом Європейського Союзу до 2030 року [28].

Загалом, процес євроінтеграції вимагає від України постійної адаптації національної політики до вимог ЄС. У цьому контексті важливим є підхід, запропонований Н. Піпченко, І. Макаренко, М. Рижковим, М. Зайцевою, які наголошують на необхідності гнучкості в зовнішній політиці та здатності до швидкої адаптації до нових міжнародних умов. ЄС не є лише економічним партнером, але й важливим політичним та стратегічним союзником України в контексті її глобального розвитку [94, с. 271-275].

Отже, євроінтеграційна стратегія України виступає ключовим зовнішньополітичним пріоритетом, який не лише визначає напрямок розвитку держави на міжнародній арені, а й слугує важливим інструментом модернізації та реформування всіх сфер суспільного життя. Вона базується на прагненні забезпечити національну безпеку, зміцнити суверенітет, підвищити якість життя громадян і інтегрувати країну до європейського політичного, економічного та безпекового простору.

1.3. Методологія та джерельна база дослідження

Методологія дослідження є невід’ємною складовою будь-якої наукової роботи, оскільки саме вона визначає підхід до збору, аналізу та систематизації інформації, що є базою для формування об’єктивних і достовірних наукових

висновків. У контексті дослідження національних інтересів України в процесі євроінтеграції методологія виступає не лише як теоретична основа, а й як практичний інструмент, що дозволяє глибоко проаналізувати складний та багатогранний характер зовнішньополітичних трансформацій країни.

Вивчення євроінтеграційної стратегії України потребує комплексного підходу, оскільки цей процес охоплює широкий спектр політичних, економічних, соціокультурних та безпекових аспектів. Саме тому у роботі застосовується поєднання різноманітних методів, які забезпечують цілісність дослідження, враховують його історичні витоки, сучасні виклики та перспективи розвитку. Зокрема, у центрі уваги перебувають методи, що дають змогу не лише описати фактичний стан справ, а й простежити динаміку процесів, порівняти досвід інших країн, а також спрогнозувати можливі наслідки реалізації євроінтеграційних ініціатив.

Аналітичний метод є одним із ключових у дослідженні, оскільки він дозволяє системно розглядати наявні теоретичні концепції національних інтересів і євроінтеграції, а також оцінювати практичні кроки української влади у цій сфері. За допомогою аналізу офіційних політичних документів, угод, стратегій зовнішньополітичної діяльності та звітів уряду України вдається виявити закономірності, тенденції та основні проблеми, що виникають на шляху інтеграції до Європейського Союзу. Це дає змогу дати обґрунтовану оцінку поточного стану національних інтересів у контексті євроінтеграції, а також виділити пріоритетні напрямки їх реалізації.

Важливим інструментом у роботі є також методи аналізу і синтезу інформації, які взаємодоповнюють одне одного: аналіз спрямований на розчленування об'єкта дослідження на складові частини для їх детального вивчення, а синтез – на інтеграцію цих частин у цілісну систему. Цей підхід дозволяє не лише глибше зрозуміти кожен аспект євроінтеграції, а й усвідомити взаємозв'язки між політичними, економічними та соціокультурними складовими національних інтересів.

Для виявлення функціональних зв'язків між різними елементами зовнішньополітичної стратегії України застосовується структурно-функціональний метод, що допомагає окреслити структуру системи національних інтересів і визначити функції кожного її компонента в контексті євроінтеграційного курсу. Цей метод дає змогу побачити, як різні інституції, політичні рішення, міжнародні угоди і соціальні процеси взаємодіють для досягнення поставлених цілей та які механізми забезпечують їх реалізацію.

Контент-аналіз виступає важливим емпіричним методом, що використовується для систематичного вивчення текстових даних – офіційних документів, промов політиків, аналітичних матеріалів і публікацій у медіа. За допомогою цього методу здійснюється кількісна і якісна оцінка змісту, що дозволяє визначити домінуючі теми, пріоритети, ключові поняття та зміну акцентів у дискурсі навколо питання євроінтеграції.

Історико-логічний метод доповнює аналітичний, оскільки вивчає хронологічну послідовність подій, що призвели до формування євроінтеграційної стратегії України. Цей метод допомагає розкрити історичні передумови і контекст, що впливали на зовнішньополітичні рішення держави, починаючи з початку 1990-х років. Завдяки такому підходу можна відстежити, як змінювалися стратегічні пріоритети України у зовнішній політиці, які внутрішні та зовнішні чинники визначали ці зміни, а також яким чином еволюціонував курс на європейську інтеграцію [15, с. 23].

Ще одним важливим інструментом є порівняльний метод, який дозволяє зіставити досвід України з іншими країнами Східної та Центральної Європи, що пройшли подібний шлях євроінтеграції. Аналіз успішних та проблемних аспектів інтеграції Польщі, Чехії, Словаччини, а також балтійських країн дає можливість виявити спільні виклики та різні моделі подолання перехідних процесів. Такий порівняльний аналіз є особливо цінним для формування рекомендацій щодо оптимізації національної євроінтеграційної стратегії, враховуючи специфіку політичного, економічного та соціального розвитку України.

Для прогнозування можливих напрямків розвитку подій у процесі євроінтеграції застосовуються методи прогнозування і моделювання. Вони дозволяють оцінити потенційні наслідки різних стратегічних рішень, враховуючи як внутрішні чинники – політичну стабільність, економічні реформи, соціальні трансформації, так і зовнішні – регіональні кризи, міжнародні виклики, зміни у політиці ЄС. Завдяки цим методам можна побудувати сценарії розвитку, які слугуватимуть основою для вироблення більш гнучких і адаптивних політичних стратегій, що забезпечать максимальне задоволення національних інтересів у європейському контексті.

Крім того, у роботі застосовуються методи системного підходу, що дозволяють розглядати національні інтереси та євроінтеграцію як взаємопов'язану систему, де зміни в одній сфері неодмінно впливають на інші. Це сприяє комплексному розумінню процесів та формує цілісний погляд на проблему.

Таким чином, методологія дослідження є цілісною системою, яка органічно поєднує теоретичні та практичні підходи, забезпечує глибокий аналіз, логічну послідовність та об'єктивність висновків. Вона сприяє не лише розкриттю сутності національних інтересів у процесі євроінтеграції, але й створенню бази для подальших прикладних досліджень та розробки політичних рекомендацій.

Щодо джерельної бази, вона має широкий та різнобічний характер, що дозволяє всебічно охопити досліджувану проблему. Основу джерельної бази становлять нормативно-правові акти та офіційні документи, зокрема Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка визначає правові рамки співпраці і є фундаментальним документом у сфері євроінтеграції. Крім того, вивчаються закони України, що регламентують зовнішню політику і національну безпеку [31; 45; 47; 48; 49; 50; 51; 52; 53; 66; 67].

Важливу роль відіграють наукові праці та публікації як українських, так і зарубіжних дослідників, що аналізують євроінтеграційні процеси та національні інтереси з різних теоретичних позицій. Також використовуються матеріали

наукових конференцій, аналітичні статті та огляди, які відображають актуальний стан і тенденції розвитку зовнішньополітичної стратегії України.

Не менш важливими є офіційні звіти міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, що надають об'єктивну інформацію про економічний, політичний та соціальний стан України в контексті євроінтеграції. Ці дані дозволяють провести кількісний і якісний аналіз ефективності інтеграційних процесів, виявити тенденції та проблеми, які потребують уваги.

Отже, методологія дослідження національних інтересів України в контексті євроінтеграції передбачає використання різноманітних підходів та методів, що дозволяють глибоко і всебічно проаналізувати цей процес. Джерельна база дослідження включає широкий спектр наукових, правових та статистичних матеріалів, що дозволяє не лише розкрити теоретичні засади євроінтеграції, але й оцінити її практичні аспекти в умовах сучасних глобальних та регіональних викликів.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН І ВИКЛИКИ

2.1. Політичні та безпекові інтереси України на європейському напрямі

Захист територіальної цілісності, державного суверенітету та інших національних інтересів України є одним із ключових політичних і безпекових пріоритетів у рамках європейської інтеграції. Упродовж останнього десятиліття, після початку російської збройної агресії у 2014 році, стало очевидним, що національна безпека України потребує переосмислення підходів та розширення міжнародного співробітництва, передусім у межах Європейського Союзу та НАТО.

Європейський вектор інтеграції розглядається як стратегічний інструмент захисту державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності та модернізації сектору безпеки. Відповідно до Конституції України, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність» [31], а забезпечення цих цінностей є основним завданням державної політики у сфері національної безпеки.

Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України і рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України», пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки є:

- відстоювання незалежності і державного суверенітету;
- відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України;
- суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу;
- захист прав, свобод і законних інтересів громадян України;
- європейська і євроатлантична інтеграція [52].

У контексті реалізації політичних та безпекових інтересів на європейському напрямі особливої актуальності набуває протидія загрозам, які ставлять під сумнів державний суверенітет, територіальну цілісність і демократичний розвиток України. Загрозу національній безпеці становлять як внутрішні виклики, так і зовнішні фактори, що здатні зашкодити життю і здоров'ю громадян, паралізувати критичну інфраструктуру, порушити функціонування державних інституцій або спричинити економічну нестабільність. Найбільш серйозними залишаються загрози, що походять від агресивної зовнішньої політики Російської Федерації. Зокрема, йдеться про:

- посягання на суверенітет і територіальну цілісність України;
- блокування євроінтеграційного курсу, включно з рухом до набуття повноправного членства в ЄС та НАТО;
- розвідувально-підривну діяльність спецслужб РФ проти України;
- інформаційні та психологічні операції, які підривають довіру до державних інституцій та європейського вектору розвитку;
- використання незаконних збройних формувань та поширення тероризму, який фінансується і підтримується РФ;
- кібератаки на державні органи, енергетику, банківський сектор та військові структури;
- блокування постачання критичних ресурсів і технологій, необхідних для функціонування економіки та оборонного комплексу [4, с. 8].

Таким чином, політична інтеграція України до Європейського Союзу є не лише ціннісним вибором, а й стратегічною відповіддю на ключові виклики безпеці.

У контексті стратегічного курсу на європейську інтеграцію політичні та безпекові інтереси України мають чітко окреслену багатовимірну спрямованість. Насамперед йдеться про забезпечення довгострокових гарантій національного суверенітету та державної незалежності через повноцінне включення до системи колективної безпеки й політичної солідарності країн ЄС. Україна зацікавлена у формалізації надійних механізмів безпекової взаємодії, які передбачають не

лише оборонну допомогу у короткостроковій перспективі, але й інституційне закріплення зобов'язань сторін щодо колективного реагування на зовнішні загрози.

Надання 23 червня 2022 року статусу кандидата на вступ до ЄС стало важливим політичним досягненням у контексті європейської інтеграції, відкривши нові горизонти співпраці та водночас визначивши перелік умов, яких Україна має досягти для подальшого просування [63, с. 99]. Влітку 2022 року Європейська комісія визначила сім пріоритетних реформ, включаючи реформу Конституційного Суду, зміцнення антикорупційних органів, боротьбу з відмиванням коштів, гармонізацію аудіовізуального законодавства, захист прав національних меншин та інші кроки з наближення законодавства до стандартів ЄС [13].

Зовнішньополітичне співробітництво в галузі безпеки також поглибилось після початку повномасштабного вторгнення РФ. Принциповою політичною подією стало визнання 23 листопада 2022 року Європейським парламентом Росії як держави, що застосовує засоби тероризму. Цей символічний крок, хоч і не має прямого юридичного наслідку, демонструє чітку позицію європейської спільноти щодо підтримки України та засудження агресивної політики Кремля. ЄП також закликав держави-члени створити відповідну правову базу для офіційного визнання РФ як держави-спонсора тероризму [84].

Іншим важливим політичним кроком стало визнання Європейським Парламентом Голодомору 1932–1933 років актом геноциду щодо Українського народу, скоєним радянським режимом. У Резолюції, ухваленій 15 грудня 2022 року, депутати ЄП різко засудили дії радянської влади, які призвели до загибелі мільйонів українців, і закликали всі держави та міжнародні організації, що досі не визнали цього факту, наслідувати їхній приклад та офіційно визнати Голодомор 1932–1933 років геноцидом [88].

30 листопада 2022 року Європейська Комісія представила кілька варіантів створення механізму відповідальності за злочини РФ. Проте, ЄК підкреслила, що

будь-яке рішення щодо цього механізму повинно ухвалюватися у тісній співпраці з Україною, враховуючи її позицію та інтереси.

Важливим кроком стало прийняття 19 січня 2023 року Резолюції Європейського Парламенту щодо створення спеціального трибуналу для розслідування злочину агресії проти України (2022/3017(RSP)). Цей крок відображає рішучість Європейського Союзу забезпечити належне правосуддя для жертв агресії та підтверджує прихильність до захисту міжнародного права та прав людини [85].

У Резолюції Європейського Парламенту чітко підкреслюється, що Росія веде незаконну, неспровоковану та невинуватену агресивну війну проти України з лютого 2014 року, яка була відновлена масованим вторгненням 24 лютого 2022 року. Водночас засуджуються дії Росії, зокрема оголошення 30 вересня 2022 року про анексію частково окупованих Донецької, Херсонської, Луганської та Запорізької областей через проведення так званих псевдореферендумів, які не мають легітимності. В резолюції депутати Європейського Парламенту закликають держави-члени ЄС, у тісній співпраці з Україною та міжнародною спільнотою, активно працювати над створенням спеціального міжнародного трибуналу для притягнення до відповідальності політичного та військового керівництва Росії та Білорусі за злочин агресії проти України [85].

З боку ЄС Україна отримує безпрецедентну підтримку. Станом на кінець 2024 року обсяг допомоги перевищив 122 млрд євро, зокрема – понад 60 млрд на фінансову та гуманітарну підтримку, 45,5 млрд на військову допомогу через Європейський фонд миру, а також кошти з заморожених російських активів. У 2025 році Європейська комісія анонсувала новий пакет підтримки у розмірі понад 30 млрд євро, що дозволить Україні стабілізувати економіку та зосередити ресурси на безпекових і оборонних потребах [64].

України прагне набуття повноправного статусу безпекового партнера ЄС, з перспективою участі у Спільній політиці безпеки й оборони (CSDP), а також поступова інтеграція до відповідних інституцій – зокрема, Європейського оборонного агентства (EDA), платформи PESCO та програм спільного

виробництва і технологічної сумісності. Це відповідає прагненню України перейти від моделі реципієнта допомоги до активного учасника європейської безпекової системи.

У рамках цього ж підходу пріоритетом для України є глибока інтеграція в оперативну та стратегічну координацію політик безпеки, зокрема через участь у колективному плануванні кризового реагування, протидії гібридним загрозам, кібербезпеці та охороні критичної інфраструктури. Стабільна присутність у форматах, пов'язаних із плануванням оборонних місій ЄС, дозволить Україні не лише зміцнювати власні оборонні можливості, а й забезпечити свою роль як гаранта безпеки на східному фланзі Європи.

На тлі повномасштабної агресії Росії, ЄС активно підтримує обороноздатність України в рамках так званої *steel porcupine strategy*, що передбачає послідовну передачу систем протиповітряної оборони, артилерійських установок, ударних дронів, а також організацію тренувальних місій для українських військових. За офіційними повідомленнями, Європейський Союз уже забезпечив підготовку понад 75 тисяч бійців Збройних Сил України в межах місії EUMAM Ukraine, що стала однією з наймасштабніших безпекових програм ЄС за останні десятиліття [83].

Поряд із цим у Брюсселі створено спеціальну робочу групу з інтеграції оборонно-промислових комплексів України та ЄС. Така ініціатива є логічним продовженням курсу на технологічну сумісність та спільне виробництво сучасного озброєння, зокрема й високоточних систем. Як підкреслив європейський комісар з питань оборони А. Кубілюс, Європа може повчитися в інноваційної промисловості України, зважаючи на досягнення в галузі дронів та штучного інтелекту [82].

На нашу думку, участь України у розбудові спільного простору безпеки ЄС–НАТО відповідає не лише стратегічному баченню оборонного партнерства, а й національному інтересу щодо мінімізації безпекових «сірих зон» на європейській мапі. Зокрема, це стосується розвитку сумісності стандартів ЗСУ із

військовими структурами ЄС, а також поглиблення доступу до спільних механізмів обміну розвідданими, логістики та навчальних програм.

Крім того, політичним інтересом України є зміцнення власної суб'єктності у сфері формування зовнішньої політики ЄС, зокрема шляхом участі у консультаціях щодо санкційної політики, міграційної безпеки, боротьби з тероризмом та реагування на гуманітарні кризи. Вважаємо, що Україна послідовно вибудовує свою позицію як держави-донора стабільності та безпеки, здатної не лише обороняти себе, але й брати участь у забезпеченні загальноєвропейського порядку.

Не менш важливим інтересом України є закріплення в міжнародно-правовому полі принципів відповідальності за агресію. Так, у травні 2025 р. близько 20 європейських держав підписали Львівську декларацію, підтримавши створення спеціального міжнародного трибуналу для розслідування злочину агресії РФ [93]. Участь у створенні міжнародного трибуналу, документування воєнних злочинів та просування справедливості щодо злочинів РФ – це не лише етичне питання, а й інструмент стратегічної безпеки, який має на меті відвернути повторення подібних загроз у майбутньому.

Отже, у політичному та безпековому вимірах інтереси України на європейському напрямі полягають не лише у відбитті наявних загроз, а й у формуванні нової архітектури європейської безпеки, де Україна розглядає себе як рівноправного учасника, здатного гарантувати стабільність, правопорядок та політичну єдність на східному кордоні Європейського Союзу.

2.2. Економічний вимір євроінтеграції: перспективи і обмеження

ЄС виступає ключовим інструментом консолідації інтересів значної частини європейських народів, орієнтованим на забезпечення стабільності, безпеки та сталого розвитку. У цьому контексті стратегічний курс України на європейську інтеграцію є цілком логічним і виправданим вибором. Беззаперечно

роль ЄС як одного з найуспішніших і найвпливовіших інтеграційних об'єднань у світі підтверджує доцільність такого напрямку. В умовах сучасних геополітичних викликів економічна інтеграція набуває особливої ваги для України, зважаючи на її географічні масштаби та потенціал як однієї з найважливіших країн Європи [60, с. 63].

Європейський Союз виступає ключовим інтеграційним об'єднанням, що консолідує інтереси більшості європейських держав задля досягнення стабільності, безпеки й економічного розвитку. У цьому контексті вибір України на користь євроінтеграції є стратегічно вмотивованим. ЄС пропонує Україні не лише політичну підтримку, а й нові економічні можливості, зокрема доступ до спільного ринку, інвестицій, модернізацію інфраструктури та впровадження європейських стандартів у різних секторах економіки.

Разом із тим, цей процес супроводжується низкою викликів: потребою у структурних реформах, посиленні конкурентоспроможності, подоланні залежності від сировинного експорту, а також у забезпеченні стабільного правового середовища. Тому економічна інтеграція з ЄС для України постає шляхом до модернізації та розвитку, а також випробуванням, що потребує внутрішньої стійкості та системної політики [46, с. 65].

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі [65]. Вона охоплює як політичний, так і економічний вимір співпраці. Економічна частина Угоди має особливе значення, оскільки спрямована на поглиблення торговельних відносин, відкриття спільного ринку та впровадження сучасних європейських стандартів. Вона створює передумови для модернізації української економіки, відкриваючи доступ до нових можливостей для зростання, інвестицій та інституційного розвитку. Впровадження Угоди про асоціацію охоплює п'ять ключових напрямів, які визначають економічну сутність співпраці:

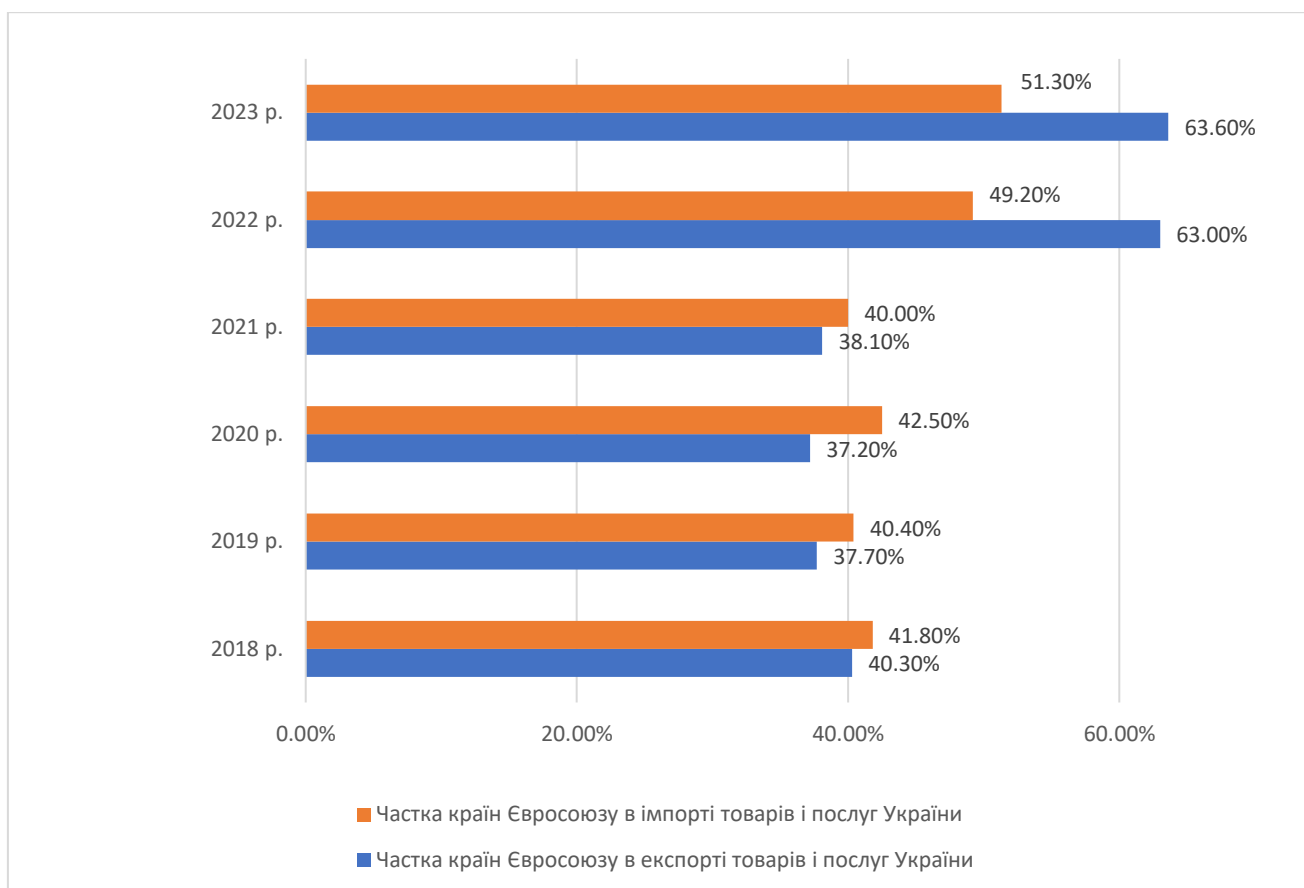
1. поступове створення зони вільної торгівлі товарами;
2. стимулювання лібералізації ринку послуг;
3. встановлення прозорих правил у сфері інтелектуальної власності;

4. врегулювання обміну енергоносіями та розширення енергетичного партнерства;
5. гармонізацію законодавства України з нормами та стандартами ЄС, що забезпечує наближення внутрішнього регуляторного середовища до європейського.

Усі ці напрями є важливими чинниками економічної трансформації та інтеграції української економіки до єдиного європейського простору [74, с. 358].

Ключовим елементом Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом виступає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), що вважається однією з наймасштабніших двосторонніх угод, укладених ЄС. У довгостроковій перспективі ПВЗВТ має забезпечити стимул для зростання української економіки, зокрема шляхом лібералізації торгівлі, скасування тарифів і квот, а також наближення національного законодавства до норм і стандартів ЄС [20, с. 204].

Загалом, Європейський Союз виступає головним торговим партнером України, забезпечуючи понад половину обсягів її зовнішнього експорту товарів і послуг. Такий рівень взаємодії підкреслює вагомість ЄС у структурі національної економіки та засвідчує, що співпраця з Євросоюзом відіграє провідну роль у забезпеченні стабільності та зростання, а також у подальшій інтеграції України у світову економічну систему (рис. 2.1).

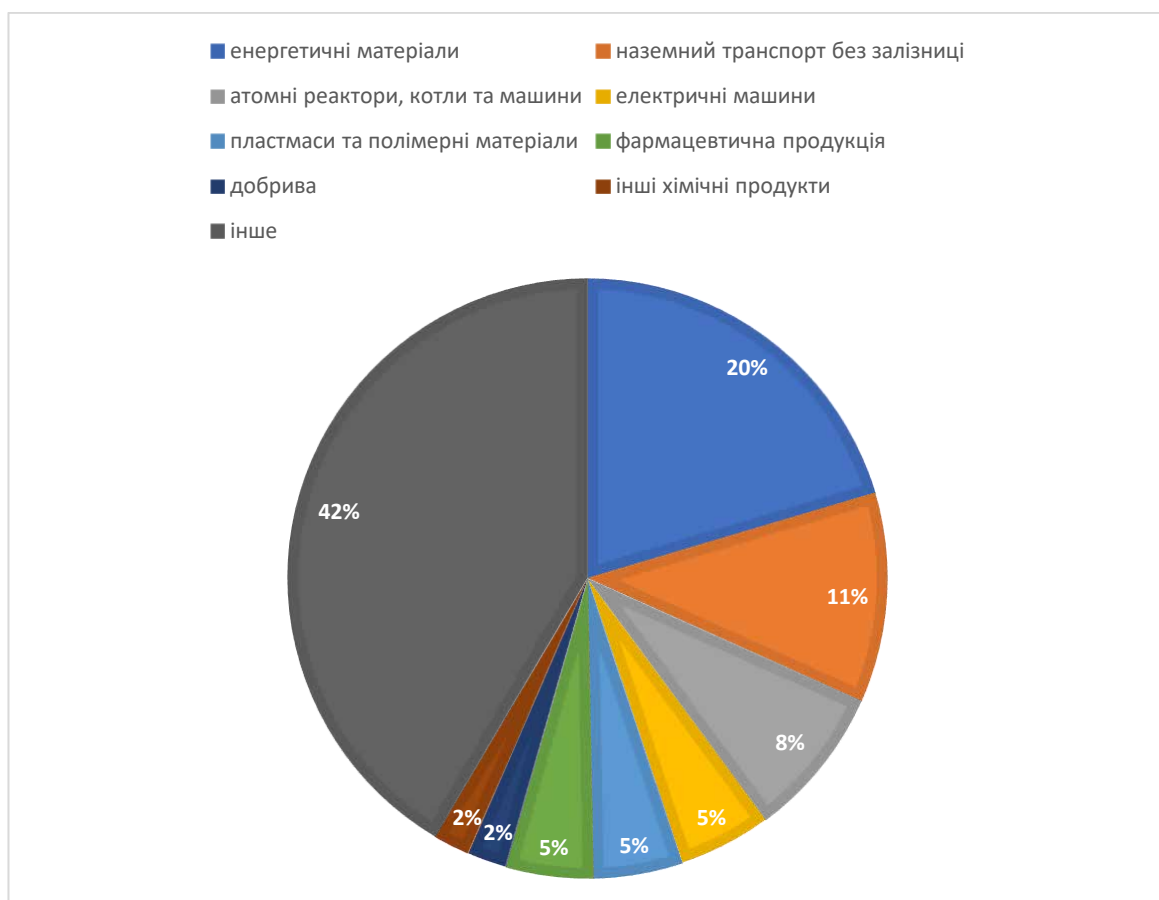
Рис. 2.1. Частка країн ЄС в експорті й імпорті товарів і послуг України [44]

За підсумками 2023 року частка торгівлі товарами з ЄС становила 56,0% від загального товарообігу України, а у 2024 році ця частка знизилась до 53,8%. Загальний обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС у 2023 році склав 55,9 мільярдів доларів США, що на 1,9% більше порівняно з попереднім роком. У 2024 році обсяг торгівлі збільшився до 60,5 мільярдів доларів США, зростаючи на 8,3%.

У 2023 році експорт товарів з України до ЄС склав 23,4 мільярди доларів США, що на 16,1% менше порівняно з 2022 роком. Найбільшими категоріями експорту залишаються зернові, жири та олії, чорні метали, насіння олійних культур, руди та шлаки, електричні машини, деревина та вироби з деревини. Водночас спостерігається значне зниження обсягів експорту в цих категоріях. Зокрема, експорт зернових знизився на 2,1%, жири та олії – на 2,5%, чорні метали – на 22,3%, а насіння олійних культур – на 33,2%. Проте експорт залишків та відходів харчової промисловості зріс на 55,8% [9].

У 2024 році експорт до ЄС зріс на 6,2% і досягнув 24,8 мільярдів доларів США. Це сталося завдяки збільшенню поставок таких товарів, як жири та олії (збільшення на 13,2%), насіння та плоди олійних культур (збільшення на 24,0%), електричні машини (збільшення на 38,4%). Однак експорт чорних металів знизився на 7,3%, руд та шлаків – на 1,3%, а деревини та виробів з деревини – на 4,1%.

Що стосується імпорту товарів з ЄС, то у 2023 році цей обсяг збільшився на 20,5%, досягнувши 32,5 мільярдів доларів США (Рис. 2.2).

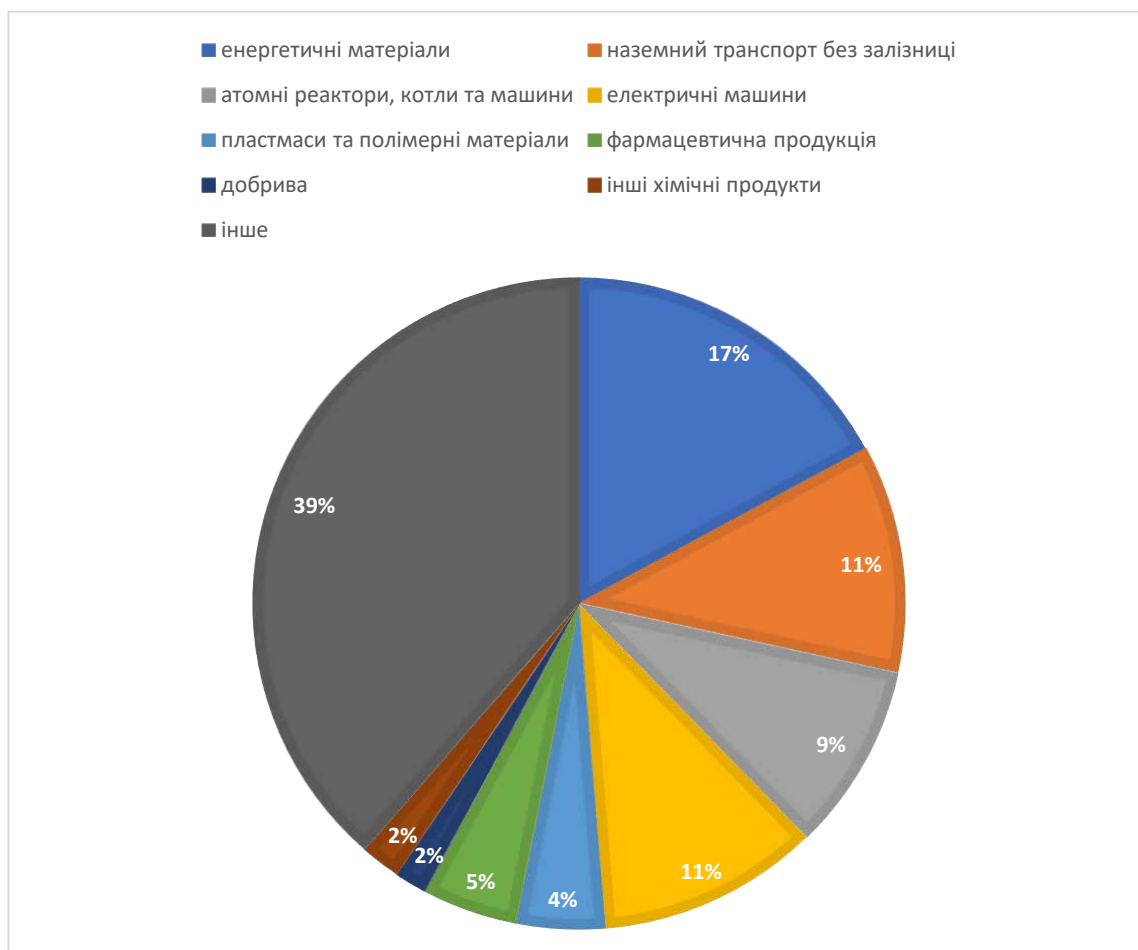
Рис. 2.2. Імпорт товарів з ЄС у 2023 р. [44]

Основними товарами, які Україна імпортувала з ЄС, стали енергетичні матеріали (20,4% від загального імпорту), наземний транспорт без залізниці (11,3%), атомні реактори, котли та машини (8,2%), електричні машини (5,0%), пластмаси та полімерні матеріали (4,8%), фармацевтична продукція (4,7%), добрива (2,1%) та інші хімічні продукти (2,0%).

Найбільші зростання спостерігались у імпорті атомних реакторів та котлів

(збільшення на 38,1%), фармацевтичної продукції (збільшення на 20,0%), пластмас та полімерних матеріалів (збільшення на 15,5%) і добрив (збільшення на 62,4%) [44].

У 2024 році імпорт з ЄС зріс на 9,9% і досягнув 35,7 мільярдів доларів США (Рис. 2.3).

Рис. 2.3. Імпорт товарів з ЄС у 2024 р. [44]

Найбільшими категоріями імпорту залишаються енергетичні матеріали, які становлять 17,1% від загального імпорту, з деяким зниженням обсягів на 7,7%. Наземний транспорт без залізниці також залишався важливим елементом імпорту, збільшившись на 1,1%, а атомні реактори, котли та машини, що займають 9,3% імпорту, зросли на 25,3%. Збільшення на 27,6% спостерігалось також у категорії електричних машин, а фармацевтична продукція зросла на 14,6%.

Пластмаси та полімерні матеріали, які займають 4,4% від загального

імпорту, показали зростання на 0,9%, а інші хімічні продукти – на 2,5%. Одним із рідкісних випадків було зниження обсягів імпорту добрив, яке скоротилося на 9,3%. Баланс зовнішньої торгівлі товарами з ЄС для України у 2023 році залишався від'ємним і становив -9,1 мільярда доларів США. У 2024 році дефіцит балансу зріс до -10,9 мільярда доларів США [9].

Окрему складову економічного виміру становить питання інвестиційної привабливості. Україна й до війни мала обмежений потенціал у цій сфері: згідно з даними Звіту про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2017–2018 роки, вона посідала 122 місце серед 137 країн за рівнем втрат бізнесу через тероризм. Із початком повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році індикатори інвестиційного клімату ще більше погіршилися, що значною мірою стримує приплив прямих іноземних інвестицій та ускладнює реалізацію потенціалу ПВЗВТ [9].

Згідно з результатами дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України», проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, інтегральний показник Індексу у 2024 році зріс – до 2,49 балів з 5 можливих (2,44 балів у 2023 році). Навіть попри війну оцінки останніх років є кращими, ніж, наприклад у 2013 році. Позитивно вплинули євроінтеграційні процеси, цифровізація та приєднання до енергосистеми ЄС, тоді як війна, корупція, слабе судочинство й валютні обмеження залишаються головними стримувальними чинниками. Міжнародні рейтинги – зокрема індекси сприйняття корупції, верховенства права та захисту прав власності – фіксують незначний прогрес, але вказують на системні проблеми судової та антикорупційної сфер. Частина законодавчих змін у межах програм МФВ і Ukraine Facility сприймається бізнесом як дискримінаційна, а довіра до Бюро економічної безпеки залишається низькою. Додаткові ризики створили кібератаки, що паралізували держреєстри. Водночас перспективними напрямками для інвестицій у 2025 році залишаються ІТ і Defense Tech, «зелена» енергетика та аграрний сектор [10].

Співпраця України з ЄС у сфері інвестицій здійснюється через розгалужену систему фінансових і політичних інструментів, серед яких вагому

роль відіграють Європейський інвестиційний банк, програми технічної допомоги, фонди підтримки відновлення та структурні ініціативи. Для покращення інвестиційного клімату критично важливим є подальше вдосконалення правової системи, підвищення рівня інституційної спроможності та забезпечення передбачуваного регуляторного середовища.

Попри формальне скасування митних бар'єрів у межах ПВЗВТ, українські товари не отримали очікувано широкого доступу до європейського ринку. Основними чинниками, що обмежують просування української продукції, залишаються вимоги ЄС щодо відповідності технічним, екологічним, санітарним і фітосанітарним стандартам.

Часто ці норми вимагають глибокої модернізації виробничих процесів та систем контролю якості, що становить значний виклик для українських виробників. Окрім того, Європейський Союз зберігає низку антидемпінгових заходів, маркетингових обмежень та квот, спрямованих на захист власних фермерів і виробників.

Як наслідок, реальна інтеграція українського експорту до внутрішнього ринку ЄС відбувається повільніше, ніж очікувалося на етапі укладення Угоди. Успішна реалізація потенціалу ПВЗВТ потребує комплексного підходу до реформ, системної державної підтримки бізнесу, а також активного діалогу з європейськими партнерами щодо пом'якшення технічних бар'єрів та поступової адаптації до стандартів ЄС [62, с. 78].

Створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом супроводжується як значними перевагами, так і певними викликами. Серед основних позитивних наслідків варто насамперед відзначити розширення доступу українських виробників до єдиного європейського ринку, що охоплює не лише торгівлю товарами, а й обіг послуг, капіталу та сучасних технологій. Це сприяє інтеграції України в економічні ланцюги доданої вартості ЄС [6, с. 51].

Скасування митних бар'єрів у рамках угоди створює сприятливіші умови для експорту української продукції, що, у свою чергу, стимулює зростання

обсягів експорту та посилення конкурентоспроможності. Не менш важливим є ефект модернізації: співпраця з європейськими партнерами заохочує оновлення виробничих потужностей і технологічне переоснащення вітчизняних підприємств, особливо у критично важливих галузях.

Поглиблення інтеграції також стимулює інвестиційну активність: держави-члени ЄС активніше інвестують в українську економіку, що проявляється не лише в прирості прямих іноземних інвестицій, а й у створенні спільних виробничих кластерів, орієнтованих на зовнішні ринки. Результатом такого співробітництва є поступове зростання двостороннього товарообігу та валютних надходжень до українського бюджету.

Крім того, економічне зближення з ЄС сприяє раціоналізації використання трудових ресурсів, завдяки чому підвищується загальна ефективність їх розподілу між секторами. Розширення ринкових можливостей також позитивно впливає на споживчий вибір: на внутрішньому ринку зростає доступність якісних товарів і послуг, а українські продукти отримують більше шансів для виходу на зовнішні ринки, орієнтовані на стандарти ЄС [6, с. 51].

Утім, попри численні переваги, поглиблення співпраці в межах всеосяжної зони вільної торгівлі супроводжується й низкою серйозних викликів, які можуть мати довготривалі наслідки для української економіки. Одним із ключових обмежень є необхідність масштабних фінансових ресурсів, необхідних для гармонізації національного законодавства з європейськими нормами, що потребує значного часу, технічної допомоги та адміністрування [41, с. 254].

Особливо чутливими до змін виявляються малі й середні підприємства, які змушені адаптуватися до високих виробничих і екологічних стандартів, що домінують на європейському ринку. Внаслідок цього зростають витрати на модернізацію, сертифікацію та дотримання нормативних вимог, що може призвести до зниження конкурентоздатності вразливих учасників внутрішнього ринку або навіть їхнього витіснення великими корпораціями.

Посилення конкуренції також загрожує окремим секторам економіки, які не готові до відкритого протистояння з європейськими виробниками, що мають

більш сприятливі стартові умови. Такий тиск здатен викликати структурні дисбаланси й поглибити нерівномірність розвитку між галузями. До того ж, поглиблення інтеграції супроводжується зростанням негативного сальдо в торгівлі з ЄС, що зумовлено тенденцією до переважного експорту сировини та напівфабрикатів, тоді як імпорт охоплює переважно готову продукцію з високою доданою вартістю. Це створює ризик формування залежної торгової моделі, яка може гальмувати індустріальний розвиток України в довгостроковій перспективі [41, с. 254].

У процесі просування України шляхом євроінтеграції та задля зміцнення торговельно-економічних зв'язків із країнами Європейського Союзу ключовим завданням залишається активізація переговорної діяльності щодо укладення нових угод про вільну торгівлю як із окремими державами, так і з міжнародними інтеграційними об'єднаннями. Це потребує системної роботи над підготовкою проектів відповідних угод, ретельного проведення консультацій і послідовного діалогу на всіх рівнях зовнішньоекономічного партнерства.

У сучасних умовах, коли структура світового ринку зазнає динамічних змін, особливої актуальності набуває формування стратегічного бачення спеціалізації національного господарства України в контексті міжнародного поділу праці. Для цього необхідно здійснювати глибокий аналіз тенденцій розвитку зовнішньоторговельних потоків, вивчати структуру торговельного балансу за галузями, товарами та напрямками експорту й імпорту, а також моделювати можливі сценарії подальшого розвитку у цій сфері.

Окрему увагу слід приділити визначенню галузей, які мають потенціал для довготривалого зростання за рахунок розширення доступу до європейських ринків, і навпаки, тим сегментам економіки, де існує ризик втрати конкурентоспроможності в умовах відкритої торгівлі. Посилення інтересу Європейського Союзу до економічної взаємодії з Україною створює унікальне вікно можливостей для стимулювання зростання, підвищення експортного потенціалу та поглиблення участі українських виробників у глобальних економічних процесах [43, с. 76].

Процес впровадження європейських норм в українську економіку відкриває нові можливості, але водночас створює ризики. Зокрема, структура українського експорту з невеликою часткою машинобудівної продукції та великою часткою товарів з низьким рівнем переробки не повністю відповідає пріоритетам європейського ринку. Вступ до ЄС може закріпити або навіть посилити цю структурну невідповідність. Для мінімізації ризиків потрібно розвивати виробництво конкурентоспроможної продукції, орієнтованої на інновації та технології, а не лише на ціну [6, с. 52].

Водночас українські виробники успішно конкурують у таких сферах, як електричне обладнання, енергетичні машини, одяг, меблі та чорна металургія. Український експорт практично не включає сільськогосподарську продукцію, однак обмежений вплив розширення ЄС на сільське господарство дозволяє Україні використовувати сусідство з новими членами ЄС для формування ефективної аграрної експортної політики, що відповідатиме європейським стандартам [23, с. 24].

Отже, економічний вимір євроінтеграції для України відкриває значні перспективи, зокрема доступ до великого європейського ринку, стимулювання модернізації виробництва, залучення інвестицій та інтеграцію у глобальні економічні ланцюги. Водночас цей процес супроводжується низкою суттєвих викликів, серед яких потреба у глибоких структурних реформах, адаптація до європейських стандартів, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільного правового середовища.

2.3. Соціокультурні аспекти реалізації євроінтеграційного курсу

Соціальна стратегія України у межах євроінтеграції орієнтується на забезпечення громадського діалогу, охорону здоров'я і безпеку на роботі, гендерну рівність, вдосконалення трудового законодавства та політики зайнятості. Здійснюються заходи з подолання бідності, підвищення рівня

зайнятості та соціальної інтеграції, гарантується доступність освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг для всіх верств населення. Важливим є також забезпечення справедливого ставлення до працівників-мігрантів без дискримінації за умовами праці і оплати.

Європейська інтеграція спрямована на внутрішній розвиток українського суспільства та поліпшення якості життя пересічних громадян. Вона забезпечує добробут для всього суспільства, рівність усіх перед законом незалежно від статусу чи статків, державний контроль за довкіллям і якістю харчів, а також ефективне використання бюджетних коштів у суспільних інтересах. Тож жодна сфера життя не залишається поза впливом асоціативних відносин з ЄС. Паралельно інтеграція ставить завдання формування європейської ідентичності – спільної культурної та ціннісної основи для держав-учасниць, що є важливою передумовою об'єднання та співпраці в Європейській спільноті [35, с. 59].

Європейський вибір України визначає не лише зовнішньополітичні пріоритети, а й ставить завдання внутрішніх соціокультурних трансформацій. Успіх євроінтеграції значною мірою залежить від усвідомлення суспільством власної європейської ідентичності та врахування культурних особливостей народу.

Нині євроінтеграційна діяльність України зосереджена переважно на політичних, правових і економічних аспектах, тоді як культурна складова та соціальна стратегія залишаються недостатньо опрацьованими. Аналіз «Плану дій Україна–ЄС» свідчить про брак уваги до глибинної «перебудови» суспільства, що є необхідною умовою для повноцінної інтеграції [73].

Після розпаду СРСР Україна змінила геополітичний вектор із Сходу на Захід, визначаючи себе як європейську державу з прагненням інтегруватися до ЄС. Формування європейської ідентичності українців розглядається через різні підходи, серед яких домінує «євронаціональний» – усвідомлення національної ідентичності як основи для входження в європейську спільноту. Європейська ідентичність базується на спільних цінностях демократії, правової держави і

толерантності, і не передбачає знищення національної, а її органічне поєднання з транснаціональною.

Досвід європейських народів свідчить, що спільна ідентичність формується через вирішення національних питань і подолання історичних суперечностей. Для України шлях до Європи має починатися з консолідації власної національної ідентичності, яка з часом трансформується в європейську [35, с. 60].

Протягом історії Україна виконувала роль моста між Заходом і Сходом, перебуваючи на кордоні Західної та Східної Європи. Ця географічна позиція визначає її важливу роль у міжнародних відносинах і поширенні західної культури на Схід. Розвиток українського суспільства відбувався під впливом різних культурних систем – Австро-Угорщини, Польщі та Росії, що формували різні соціокультурні орієнтири. Якщо західні впливи приносили європейські культурні цінності, то Росія позиціонувала себе окремо від Західної Європи. За словами М. Юрія, розвиток українського народу супроводжувався одночасним поглибленням національної єдності і збереженням культурних, політичних та економічних відмінностей [77, с. 53].

Культурне ядро єдиного українського етносу розпалося на дві підкультури, що вплинуло на соціокультурні орієнтації регіонів і породило проблему ідентичності як на особистісному, так і на національному рівні. Вирішення цієї проблеми є ключовим для успішної інтеграції України до європейської спільноти та формування асоціаційних відносин на основі цивілізаційних цінностей. Успіх соціокультурного входження України в Європу залежить від врахування як європейських, так і українських цінностей з урахуванням реальних інтересів народу.

Європейський досвід підкреслює важливість мобілізації суспільства та формування європейської ідентичності. Українська влада активно підтримує цю ідею через освіту, пропаганду, свята та наукові дослідження. Національна самоідентифікація України як європейської держави офіційно задекларована з 1991 року, що підтверджено зверненнями Верховної Ради [25]. Вони

виокремлюють прагнення України підняти рівень відносин з європейськими країнами, особливо з ЄС, від партнерства до тісної асоціації.

Європейський Союз продовжує відігравати ключову роль у підтримці освітніх перетворень в Україні, активно долучаючись до створення законодавчої бази, розроблення навчальних програм та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Починаючи з 2005 року, Україна стала учасницею Болонського процесу, метою якого є уніфікація критеріїв системи вищої освіти та розширення можливостей академічної мобільності для студентів. Окрім цього, держава приєдналася до Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area, EHEA), що визначає стратегічні орієнтири реформування вищих навчальних закладів [59].

У межах розвитку співпраці в галузі освіти, молодіжної політики та спорту варто виокремити активну участь українських освітян та молоді в Програмі міжнародного співробітництва Європейського Союзу «Erasmus+». Україна залучена до програми як країна-партнер, що відкриває широкі можливості для освітніх інституцій та громадян.

Програма «Erasmus+» базується на концепції спільного вдосконалення систем освіти, посилення ефективності роботи закладів вищої та професійно-технічної освіти, а також забезпечення якісної підготовки фахівців відповідно до потреб сучасного європейського ринку праці. Водночас програма спрямована на підтримку освітнього, професійного й особистісного розвитку як громадян ЄС, так і представників країн-партнерів задля сприяння сталому зростанню, забезпечення якісної зайнятості, розвитку інновацій, зміцнення європейської ідентичності та активного громадянства.

«Erasmus+» також охоплює академічну мобільність, міжінституційні проекти, партнерські ініціативи, стратегічне планування, створення професійних мереж та поширення відкритих освітніх ресурсів. Бюджет програми на 2021–2027 роки, затверджений у березні 2021 року, перевищує 28 мільярдів євро, що вдвічі більше від фінансування попереднього періоду (2014–2020 роки). Ця програма розширює можливості співпраці, зокрема в напрямках професійно-

технічної освіти, підготовки та перепідготовки педагогів, а також у сфері спорту [59].

Особливе значення має впровадження «зелених» і цифрових компетентностей у навчальні програми як реакція на виклики кліматичної кризи, технологічного розвитку й потреби сталого розвитку. Україна також здійснює кроки з гармонізації Національної рамки кваліфікацій із європейською системою, проте необхідне подальше вдосконалення Реєстру кваліфікацій та впровадження загальноєвропейських стандартів щодо вмінь та навичок [27].

У контексті соціокультурних аспектів реалізації євроінтеграційного курсу України, положення глави 24 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС мають важливе значення для формування спільного європейського культурного простору. Відповідно до цієї глави, Україна та Європейський Союз взяли на себе зобов'язання щодо активного розвитку культурного співробітництва як засобу зміцнення взаєморозуміння між народами та поглиблення міжкультурного діалогу [66].

Зокрема, йдеться про сприяння обміну культурними практиками, мистецькими об'єктами та мобільності митців, що відкриває нові можливості для творчих середовищ як України, так і країн ЄС. Це, у свою чергу, сприяє інтеграції української культури в загальноєвропейський контекст, збереженню й популяризації національної культурної спадщини, а також формуванню єдиної системи культурної комунікації.

Крім того, обидві сторони зобов'язались підтримувати міжінституційну взаємодію та обмін досвідом у межах таких міжнародних організацій, як ЮНЕСКО та Рада Європи. Це передбачає не лише розширення участі України в європейських культурних проєктах, але й інтеграцію в ціннісно-нормативний простір європейської культурної політики, де велика увага приділяється збереженню культурного різноманіття, культурної спадщини, розвитку креативних індустрій.

Особливої уваги набуває впровадження положень Конвенції ЮНЕСКО 2005 року про охорону та заохочення розмаїття форм культурного

самовираження. Це зобов'язання підкреслює прагнення України й ЄС не лише до підтримки культурної унікальності, а й до створення умов для вільного розвитку і доступу до культури для всіх громадян [66].

У межах соціокультурної складової євроінтеграційного процесу Україна активно бере участь у реалізації програми Європейського Союзу «Креативна Європа». Ця ініціатива Європейської Комісії спрямована на підтримку культурного, креативного та аудіовізуального секторів, а також на збереження та просування європейського культурного і мовного розмаїття. Програма охоплює період 2021–2027 років із загальним бюджетом у 2,44 млрд євро.

Головними завданнями «Креативної Європи» є захист та розвиток культурної спадщини європейських народів, зміцнення мовного розмаїття, а також підвищення конкурентоспроможності культурних та креативних індустрій, включаючи сферу аудіовізуального мистецтва. Програма структурована у три ключові напрями: «Культура» (33% бюджету), «Медіа» (58%) та «Міжсекторальна співпраця» (9%) [58].

Підпрограма «Культура» охоплює фінансування міжнародних проєктів у сфері мистецтва, підтримку творчих платформ та професійних мереж, сприяння мобільності митців, а також підтримку таких секторів, як музика, література, архітектура та збереження культурної спадщини. Особливе місце посідають престижні європейські нагороди – «Культурна столиця Європи», «Відзнака європейської спадщини» тощо.

Підпрограма «Медіа» орієнтована на стимулювання розвитку аудіовізуальної продукції, розширення транснаціональної співпраці в галузі кіновиробництва, підтримку цифровізації та технологічних інновацій, сприяння екологічним ініціативам, дотриманню принципів гендерної рівності й етнічного різноманіття.

«Міжсекторальна співпраця» охоплює розвиток стратегічних проєктів, креативні лабораторії, а також підтримку якісної журналістики, свободи слова та медіаплюралізму. Важливою метою цього напрямку є зміцнення ролі ЗМІ в

демократичному суспільстві та популяризація цінностей медіаграмотності серед населення.

Координацією реалізації програми від імені Європейського Союзу займається Виконавче агентство з питань освіти та культури. Для України участь у «Креативній Європі» є не лише інструментом розвитку внутрішнього культурного середовища, а й важливим кроком у напрямку соціокультурної інтеграції до європейської спільноти [58].

Україна приєдналася до програми Європейського Союзу «Креативна Європа» у 2016 році, а новий етап співпраці розпочався в грудні 2021 року з підписанням оновленої Угоди про участь у програмі на 2021–2027 роки. Цей документ закріпив зобов'язання обох сторін щодо підтримки культурного розвитку та інтеграції українського культурного простору до загальноєвропейського контексту.

Для ефективної імплементації положень Угоди в Україні функціонує Національне бюро програми «Креативна Європа», яке виконує роль координатора між українськими учасниками та європейськими структурами. Його діяльність охоплює інформування потенційних учасників, пошук міжнародних партнерів, консультування заявників, а також тісну взаємодію з аналогічними бюро в інших країнах ЄС.

На сьогодні Україна бере активну участь у підпрограмі «Культура» і частково – у напрямках «Медіа» та «Міжсекторальна співпраця». Ці напрями відкривають українським культурним та креативним інституціям доступ до фінансування, обміну досвідом, реалізації спільних ініціатив із європейськими партнерами [58].

Після початку повномасштабного вторгнення Росії, Європейська Комісія переглянула акценти у програмі «Креативна Європа», зробивши підтримку України наскрізним пріоритетом. У Робочому плані Програми на 2023–2024 роки українська участь стала вагомим критерієм конкурсного відбору: перевага надається ініціативам, які включають українських учасників або мають на меті культурну підтримку України.

Додатково у 2022 році ЄС започаткував спеціальний конкурс «Підтримка українських переселенців та культурного і креативного секторів України», на реалізацію якого виділено 5 млн євро. Обрані консорціуми за участі України реалізують проекти у 2023–2025 роках, надаючи субгранти на розвиток українських мистецьких ініціатив.

Із набуттям Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року з'явилася нова можливість — участь у престижному конкурсі «Європейська столиця культури». Від 2023 року українські міста отримали право змагатися за цей титул, що у випадку перемоги дозволяє значно активізувати їхній культурний, туристичний та економічний потенціал, сприяє відновленню історичних центрів, посиленню європейської ідентичності України та зміцненню її позицій у культурному просторі Європи [58].

Інтеграція України в європейський і світовий культурний простір передбачає активну участь у міжнародних ініціативах, які мають не лише мистецьке, а й політичне значення. Серед ключових напрямів – проведення за межами країни культурно-інформаційних заходів, презентацій українського мистецтва, виступів творчих колективів, кінопоказів, художніх виставок і науково-гуманітарних форумів. Такі заходи сприяють не лише популяризації української культури, а й формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені.

Важливим інструментом міжнародного культурного співробітництва виступає участь України в програмній діяльності ЮНЕСКО. Членство в цій авторитетній організації надає державі не лише доступ до її інтелектуальних ресурсів і кращих практик, але й створює можливості для залучення фінансової підтримки на реалізацію міжнародних проектів. Крім того, українські спеціалісти в галузі культури можуть долучатися до глобальних наукових і культурних ініціатив, брати участь у міжнародних конференціях, конкурсах, отримувати гранти, стипендії, доступ до професійної інформації та консультативної підтримки [5].

Розвиток такої співпраці сприяє не лише посиленню міжнародної культурної присутності України, а й підвищенню професійного рівня вітчизняної гуманітарної сфери. Ключовою установою, яка координує культурну взаємодію з ЮНЕСКО, є Національна комісія України у справах ЮНЕСКО – міжвідомчий орган при Міністерстві закордонних справ, утворений відповідно до Указу Президента України від 26 березня 1996 р. [18, с. 29]. Її діяльність має стратегічне значення для забезпечення системної участі України в міжнародних культурних процесах, а також для просування євроінтеграційного курсу держави через соціогуманітарні ініціативи.

ЄС просуває реальне подолання дискримінації, захист прав вразливих груп та рівність можливостей як пріоритет соціальної політики. Поступова адаптація України до правових стандартів ЄС відбувається не лише через зміни в законодавстві, а й через трансформацію суспільних уявлень. Одним із прикладів є адаптація положень Директиви ЄС 2023/970 про прозорість оплати праці, яка зобов'язує роботодавців інформувати кандидатів про рівень зарплат і усувати необґрунтовану гендерну дискримінацію [80].

Зближення українського законодавства з правовими нормами та соціальними стандартами Європейського Союзу неможливе без комплексного врахування соціокультурних чинників та посилення взаємодії держави з громадянським суспільством. Забезпечення права на об'єднання, розширення участі інститутів громадянського суспільства у процесі прийняття рішень, а також ефективна реалізація Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства (2021–2026 рр.) мають стати пріоритетами внутрішньої політики.

Окрему роль у цьому процесі відіграє Платформа громадянського суспільства Україна – ЄС (ПГС), створена відповідно до статей 469–470 Угоди про асоціацію, яка забезпечує регулярний діалог між українськими неурядовими організаціями та інституціями ЄС. Особливу увагу ПГС приділяє питанням соціального діалогу, зайнятості, рівності прав, захисту прав працівників, а також підтримці української діаспори у межах європейського простору [39, с. 9].

Серед першочергових напрямків євроінтеграційних змін варто виокремити:

- Адаптацію українського трудового законодавства до норм ЄС, зокрема щодо забезпечення гідних умов праці, участі профспілок у колективних переговорах, контролю виконання соціальних стандартів при реалізації тендерів на відбудову інфраструктури.
- Імплементацию принципів гендерної рівності, що передбачають врахування нової Директиви ЄС про прозорість оплати праці (2023). Українське законодавство має бути доповнене нормами, які забезпечують рівну оплату праці жінок і чоловіків за рівнозначну роботу, забороняють запит про попередню зарплату кандидата і зобов'язують роботодавців прозоро інформувати про рівень заробітної плати у вакансіях.
- Підвищення якості охорони здоров'я, зокрема за участі громадянського сектору. Це передбачає інвестиції у медичну інфраструктуру, створення мобільних амбулаторій, доступ до послуг у віддалених регіонах, а також захист вразливих категорій населення.
- Удосконалення системи освіти та кваліфікацій, гармонізацію Національної рамки кваліфікацій із Європейською системою кваліфікацій (EQF), розвиток освіти впродовж життя, професійної досконалості, цифрових, «зелених» і підприємницьких компетентностей.
- Інтеграцію принципів Європейського зеленого курсу (European Green Deal) в освітню політику та національні кваліфікаційні стандарти. Зокрема, йдеться про виховання екологічної свідомості, кліматично дружньої поведінки та сталого мислення в усіх освітніх програмах [39, с. 13-14].

Отже, соціокультурний вимір євроінтеграції України є не менш важливим, ніж її політична чи економічна складова, адже саме через зміну ціннісних орієнтирів, формування нових соціальних практик та утвердження європейських норм у повсякденному житті відбувається глибинна трансформація українського суспільства. Європейський вектор розвитку передбачає утвердження принципів

демократії, прав людини, культурного різноманіття, сталого розвитку та соціальної справедливості.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Проблеми узгодження внутрішньої політики з євроінтеграційними вимогами

Узгодження внутрішньої політики України з вимогами Європейського Союзу є одним із ключових викликів на шляху до євроінтеграції. Основою цього процесу виступає адаптація національного законодавства, зокрема конституційного, до європейських стандартів у сфері захисту прав людини, демократичного врядування, верховенства права, функціонування судової влади та антикорупційної політики.

Хоча Україна послідовно декларує європейський вектор розвитку, на практиці узгодження внутрішніх політик з *acquis communautaire* (правом ЄС) супроводжується низкою труднощів. З одного боку, адаптація сприяє зміцненню правової системи, відкриває шлях до глибшої інтеграції в політичне та економічне середовище ЄС. З іншого – потребує масштабних реформ, що впливають на інституційний устрій держави та зачіпають інтереси впливових внутрішніх акторів [63, с. 100].

Перші кроки в напрямку правової гармонізації були здійснені після набрання чинності Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, що передбачала поетапне приведення внутрішнього законодавства у відповідність до європейського. Проте реальне прискорення цього процесу відбулося лише після підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами та надання Україні у 2022 році статусу країни-кандидата на вступ до ЄС.

Війна в Україні суттєво впливає на євроінтеграційний процес та створює перешкоди для реформи системи безпеки і верховенства права, а також відволікає ресурси держави. У цьому контексті Україна має балансувати між

нагальними безпековими потребами і довгостроковими реформами, які є критичними для інтеграції в ЄС. Геополітичний тиск РФ також створює складнощі у забезпеченні політичної волі і реалізації реформ.

Однією з проблем узгодження внутрішньої політики з євроінтеграційними вимогами є політичний спротив реформам. За даними Freedom House, незважаючи на декларації європейського курсу, в Україні зберігаються серйозні перешкоди для проведення системних реформ, зокрема через вплив олігархічних кіл та фрагментацію політичної влади. Відсутність консолідованої політичної волі уповільнює узгодження внутрішніх норм із європейськими стандартами, особливо у сферах верховенства права та антикорупції [97].

З 2013 по 2023 рік Україна, хоча й повільно, покращила свої позиції в Індексі сприйняття корупції на 11 пунктів, посідаючи у 2023 році 104 місце серед 180 країн світу. Проте ситуація у 2024 році викликає занепокоєння: країна дещо втратила позиції, набравши 35 балів зі 100 можливих і опинившись на 105 місці поряд із Сербією.

Такий регрес пояснюється низкою публічних конфліктів, пов'язаних із закупівлями в Міністерстві оборони, закупівлями енергообладнання, викритими зловживаннями у системі медико-соціальних комісій, а також фактами фіктивного набуття інвалідності окремими працівниками місцевих прокуратур [1].

Імплементація європейського законодавства передбачає узгодження понад 27 тисяч нормативних актів в Україні. Особливі труднощі виникають у складних секторах, таких як енергетика, екологія та сільське господарство, де європейські стандарти є дуже жорсткими. Одним із викликів у процесі узгодження внутрішньої політики України з європейськими нормами є приведення чинного законодавства у відповідність до стандартів ЄС у специфічних галузях, що потребують як технічної, так і концептуальної адаптації.

Особливе значення мають сфери, що безпосередньо стосуються функціонування інститутів демократії, верховенства права, безпеки та прав

людини. На сьогодні до переліку найбільш пріоритетних законодавчих ініціатив, які потребують адаптації до *acquis* ЄС, входять такі проекти:

- Проект Закону про засоби масової інформації, розроблений з урахуванням положень Директиви 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіа-послуги та зміненої Директиви (ЄС) 2018/1808. Основною проблемою є необхідність балансування між свободою слова та регулюванням ринку медіа у відповідності до європейських стандартів, зокрема – у частині прозорості власності, незалежності регуляторного органу та захисту прав споживачів інформації.

- Проект змін до Закону України «Про імміграцію», який має забезпечити виконання статті 16 Угоди про асоціацію з ЄС щодо співробітництва в сфері міграції, надання притулку та управління кордонами. Основним викликом тут є необхідність створення інституційно спроможної системи управління міграційними потоками відповідно до європейської практики.

- Законопроект щодо реформування Служби безпеки України, розроблений для модернізації організаційно-правових основ діяльності СБУ відповідно до зобов'язань України в межах Угоди про асоціацію. Незважаючи на спроби реформування, на практиці зберігається високий рівень інституційного опору з боку самих силових структур, що ускладнює адаптацію до цивільного демократичного контролю – одного з ключових принципів ЄС у сфері безпеки.

- Зміни до законодавства у зв'язку з ратифікацією Конвенції про угоди про вибір суду (2005 р.), що потребують уніфікації норм цивільного процесуального права з європейськими стандартами щодо юрисдикції та визнання судових рішень.

- Проект Закону України «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України», який має відповідати Регламенту (ЄС) № 1059/2003 щодо створення єдиної класифікації територіальних одиниць (NUTS). Цей законопроект є частиною ширшої реформи децентралізації, яка натрапляє на виклики, пов'язані з політичними інтересами на місцях та відсутністю уніфікованих стандартів просторового планування [63, с. 100-101].

До проблемних аспектів варто віднести й недостатні темпи реформування системи судової влади, що ускладнює реалізацію принципів верховенства права, які є ключовими вимогами євроінтеграційного процесу. Незалежність судової гілки влади, підвищення її ефективності та антикорупційної спроможності залишаються викликами, які вимагають першочергової уваги для забезпечення сталого руху України до європейських стандартів.

При впровадженні європейських стандартів у сфері правосуддя особлива увага приділяється принципам верховенства права, незалежності судової влади та гарантуванню прав людини. Це передбачає реформування законодавства та практик, що забезпечують справедливий і незалежний судовий розгляд, політичну стабільність та прозорість функціонування державних інституцій [69].

Відповідно до законодавства України, зокрема Закону «Про судоустрій і статус суддів» та Кримінально-процесуального кодексу України [53], здійснюється поступова адаптація судової системи до стандартів ЄС, проте цей процес супроводжується викликами, серед яких — необхідність забезпечення реальної незалежності суддів, посилення антикорупційних механізмів і підвищення довіри громадськості до судової влади.

Незважаючи на складні умови, пов'язані з війною, уряд продовжує активно адаптувати українське законодавство до стандартів Європейського Союзу. Було відзначено й прогрес у виконанні рекомендацій Європейської Комісії, що були надані Україні, а також про початок процедури самооцінки відповідності українського законодавства нормам ЄС [68].

2 березня 2024 року Європейська комісія представила Раді ЄС пропозиції щодо проекту рамок переговорів для України та Молдови. Текст цих рамок виявився майже ідентичним тому, що було запропоновано для балканських кандидатів – Албанії та Північної Македонії, з деякими винятками. Це важливий документ, який визначає основні принципи та процедури переговорного процесу щодо вступу держави-кандидата.

Рамка розробляється Єврокомісією одночасно з процесом скринінгу, під час якого оцінюється відповідність законодавства України праву ЄС. Після

затвердження документа Радою ЄС проводиться перше засідання Міжурядової конференції, яке є офіційним початком переговорів про вступ [22].

Проект переговорної рамки також визначає кілька вимог, які не входять до «посиленої методології розширення», але є важливими для перебігу переговорів, оскільки значно впливатимуть на їхній темп і характер. Однією з таких вимог є:

1. Дорожні карти. Для України відкриття кластеру «Фундаментальні питання» буде можливим лише після розробки дорожніх карт у трьох важливих сферах: верховенство права (розділи 23 «Судова влада та основні права» і 24 «Юстиція, свобода та безпека»), функціонування демократичних інститутів та реформа державного управління. Ці карти мають визначити пріоритети реформ і стати орієнтиром для подальших переговорів. Вони будуть затвержені на основі рекомендацій Єврокомісії, що містяться в звітах про скринінг, після консультацій з усіма зацікавленими сторонами, включаючи громадянське суспільство.

2. Наскрізна антикорупція. Європейська комісія передбачає інтеграцію антикорупційної політики у всі розділи переговорів, де це доречно. Тому Україна не зможе завершити ці розділи, навіть за наявності значного прогресу, якщо не виконає відповідні антикорупційні вимоги.

3. Поглинальна здатність ЄС. Проект рамки враховує, що темпи вступу України повинні відповідати здатності ЄС приймати нових членів. Хоча це положення було введено ще під час розширення ЄС у 2007 році, зараз, у контексті війни, його значення для України особливо велике. Незважаючи на наслідки повномасштабного вторгнення, Україна залишається однією з найбільших європейських країн за населенням і територією. Отже, інтеграція країни в європейський простір значною мірою залежатиме від того, як успішно ЄС реалізує внутрішні трансформації [69].

Також важливим нововведенням у проекті переговорної рамки є те, що від України більше не вимагають загальної «відданості добросусідським відносинам», як це було в разі Албанії чи Північної Македонії. Натомість

очікується, що Україна буде дотримуватися принципу «прихильності добросусідським відносинам з державами-членами ЄС та іншими кандидатами».

Переговорний процес зі вступу України до ЄС стикається з кількома важливими перешкодами. Однією з таких є те, що країни-члени ЄС все ще мають право ініціювати коригувальні заходи через звернення до Європейської комісії, і навіть після цього Рада ЄС повинна буде голосувати щодо цих заходів кваліфікованою більшістю. Це означає, що у разі негативного висновку Єврокомісії буде надзвичайно складно протидіяти її впливу через втручання держав-членів.

Іншою перешкодою є вимога щодо закриття проміжних контрольних бенчмарків для розділів 23-24 до відкриття будь-якого іншого розділу *acquis*, що може значно ускладнити і уповільнити прогрес у переговорах. Залежно від характеру бенчмарків, їх реалізація, як зазначають вітчизняні дослідники, стане вирішальним фактором у визначенні темпів переговорного процесу [69].

З огляду на те, що Єврокомісія вже має досвід у використанні вступних бенчмарків, що передбачають чіткі плани дій від України, можна очікувати, що аналогічним чином будуть узгоджені й проміжні бенчмарки. Однак наразі запропоновані переговорні рамки для України є лише проектом, що потребує схвалення державами-членами.

Важливо, щоб Україна використала цю можливість для представлення чітких і реалістичних вимог, що включатимуть конкретні терміни та можливість оцінки прогресу. Це стане ключовим фактором для визначення подальшої динаміки переговорів і успішного вступу до ЄС. Згідно з даними Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, Україна зобов'язана виконати значний обсяг роботи з імплементації національного законодавства, що включає понад 27 тисяч актів, які потребують узгодження з нормами Європейського Союзу. Кожне міністерство та відомство країни повинно розробити відповідні нормативні акти, що мають відповідати вимогам ЄС [69].

Україна стикається з необхідністю знайти компроміс між вимогами ЄС та інтересами своїх виробників, особливо в промисловому та енергетичному секторах, які є основними джерелами викидів CO₂. Таким чином, попри труднощі та виклики, українські виробники отримають можливість користуватися спрощеним і розширеним доступом до світових ринків.

Загалом, протягом 2014–2024 рр. Україна досягла суттєвого прогресу у виконанні Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Загальний рівень її реалізації зріс із 77% у 2023 році до 81% у 2024-му, що свідчить про стабільне просування процесу євроінтеграції. Протягом 2024 року прогрес виконання завдань становив 70%, з яких Кабінет Міністрів України реалізував 69%. Загалом за десятиріччя уряд виконав 79% усіх передбачених заходів, Верховна Рада України – 74%, а інші органи державної влади – 62%. Найбільших результатів Україна досягла у сферах інтелектуальної власності, освіти, навчання та молодіжної політики, статистики та обміну інформацією, гуманітарної політики, юстиції, свободи, безпеки та прав людини, а також у сфері державних закупівель, політичного діалогу, підприємництва, митної справи, оподаткування й управління державними фінансами, де рівень виконання коливається від 90 до 98% [26]. Такі показники свідчать про активну роботу державних інституцій над наближенням українського законодавства та практик управління до європейських стандартів, попри складні внутрішні й зовнішні виклики.

На шляху євроінтеграції України надзвичайно важливим є подальше приведення національного законодавства у відповідність до норм і стандартів, закріплених у Європейській конвенції з захисту прав людини та основоположних свобод, а також у Хартії Європейського Союзу про основоположні права. Особливий акцент робиться на гарантуванні свободи слова, свободи мирних зібрань, права на справедливий судовий розгляд і захисту приватного життя – фундаментальних цінностей європейської правової спільноти.

Водночас, для ефективної імплементації цих норм необхідні системні реформи державних інституцій – зміцнення парламенту, уряду та судової системи. Важливо також посилити роль інституту омбудсмена, який відповідає

за захист прав громадян та забезпечення незалежності антикорупційних органів. Такий підхід сприятиме підвищенню рівня довіри до влади і гарантуватиме прозорість та підзвітність державних структур.

Україна прагне інтегруватися в Європейський конституційний простір, що передбачає конституційну демократію, дотримання принципів верховенства права і єдиного європейського підходу до законодавства. Досягнення цих цілей вимагає комплексного і послідовного підходу, який включає як необхідні правові зміни, так і глибокі інституційні реформи. Враховуючи масштаби та складність завдань, цей процес потребує значних часових, фінансових та організаційних ресурсів [62, с. 101].

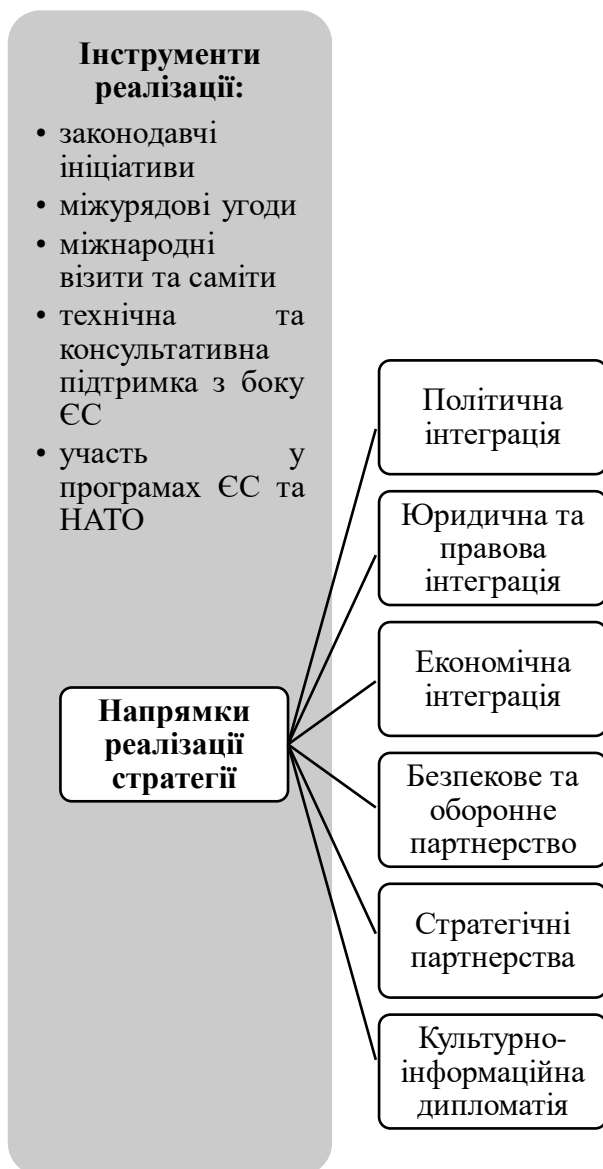
Отже, процес узгодження внутрішньої політики України з євроінтеграційними вимогами передбачає глибокі законодавчі та інституційні трансформації. Незважаючи на значний прогрес у гармонізації національного законодавства з *acquis* ЄС, реформи часто уповільнюються через політичний спротив, інституційну неузгодженість, а також складнощі, пов'язані з триваючою війною та геополітичним тиском.

3.2. Стратегії зовнішньополітичної активності України на європейському напрямі

Європейська інтеграція залишається ключовим пріоритетом зовнішньополітичної стратегії України. На тлі ускладнень у геополітичній ситуації, зокрема через складну трансформацію зовнішньої політики США, особливого значення набуває політична солідарність та військово-фінансова підтримка з боку Європейського Союзу та країн Європи.

В умовах широкомасштабної війни це підкреслює стратегічну вагу питання набуття Україною членства в ЄС, зокрема очікуване відкриття практичного переговорного процесу про вступ у першому півріччі 2025 року.

Стратегії зовнішньополітичної активності України на європейському напрямі окреслено на Рис. 3.1.

Рис. 3.1. Стратегії зовнішньополітичної активності України на європейському напрямі

Джерело: створено автором

Порівняно з попередніми роками, за час війни відбулося суттєве посилення активності та рівня контактів між Україною та ЄС, що свідчить про формування нової якості двосторонніх відносин. Регулярні перемовини, консультації, взаємні візити та спільні заходи стали постійною складовою політичної взаємодії. Наприклад, лише за два дні (16-17 січня 2025 р.) Україну відвідали з офіційними

візитами Прем'єр-міністр Великої Британії, Міністр оборони Італії, делегація депутатів Парламенту Словаччини та міністри закордонних справ Нідерландів, Румунії, Словенії, Хорватії, Албанії, Боснії і Герцеговини, Молдови, Північної Македонії, Туреччини та Чорногорії.

У лютому у Києві відбулося спільне засідання уряду України та Європейської Комісії. У березні Україна взяла участь у двох засіданнях Європейської ради, присвячених питанням України, а також у низці переговорів політиків і військових у рамках «коаліції рішучих». 31 березня Київ відвідали керівники парламентів 17 європейських держав у межах саміту «Буча-2025». Паралельно тривали консультації на різних рівнях та міжвідомчі переговори [21, с. 3].

Починаючи з червня 2022 року, після набуття статусу країни-кандидата на вступ до ЄС та отримання пакета рекомендацій Європейської Комісії, українська влада запровадила так званій «турборежим» проєвропейських трансформацій. У 2025 році Президентом України було підписано євроінтеграційний Закон України «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду», що відповідає вимогам щодо зміцнення незалежності та ефективності судової влади.

Верховна Рада, зі свого боку, підтримала урядові законопроекти, які забезпечують імплементацію європейських норм у сфері ринкового нагляду, акредитації органів з оцінки відповідності та технічного регулювання. Окремо слід зазначити ухвалення законів «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», «Про основні засади державної кліматичної політики», що свідчить про наближення екологічної політики України до стандартів ЄС, а також затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року [71].

Важливим елементом зовнішньополітичної стратегії України є поглиблення інтеграції з внутрішнім ринком Європейського Союзу. У цьому контексті Київ і Брюссель узгодили низку конкретних кроків, які мають

забезпечити послідовне включення України до спільного економічного простору ЄС [55, с. 101].

Зокрема, планується повне відкриття європейських внутрішніх ринків для українських товарів до літа 2026 року, що є стратегічно важливим для розвитку національного експорту й економічної стійкості в умовах повномасштабної війни. Крім того, до квітня 2027 року передбачається завершення процесу інтеграції українського ринку електроенергії до європейської енергосистеми, що сприятиме не лише енергетичній безпеці України, а й її участі у формуванні загальноєвропейської кліматичної та енергетичної політики.

У межах зовнішньополітичної активності на європейському напрямі також актуалізовано питання укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА), що дозволить українським виробникам безперешкодно виходити на ринки ЄС без необхідності додаткової сертифікації.

Окрему увагу приділено фінансовій інтеграції – Україна готується до приєднання до Єдиної зони платежів у євро (SEPA), що відкриє нові можливості для фізичних осіб та бізнесу в контексті безпечних і дешевих транскордонних розрахунків [21, с. 3].

У межах реалізації стратегії щодо вступу до Європейського Союзу Україна активно готується до відкриття практичного переговорного процесу. Одним із ключових кроків у цьому напрямі стало проведення офіційних скринінгових сесій, що охоплюють значну частину тематичних глав *acquis communautaire* – нормативно-правової бази ЄС, яку має імплементувати кожна країна-кандидат.

Паралельно українська сторона підготувала три комплексні дорожні карти, спрямовані на реформування критично важливих сфер – верховенства права, державного управління та функціонування демократичних інституцій. Ці документи не лише демонструють політичну волю Києва до структурних змін, а й слугують підґрунтям для формалізації переговорного процесу з ЄС. Позитивна динаміка реалізації стратегічних реформ була високо оцінена європейськими партнерами [14].

Не менш важливим елементом зовнішньополітичної стратегії України є розвиток військово-технічного співробітництва з ключовими союзниками ЄС. Одним із прикладів такої співпраці стало підписання домовленості між Україною та Великобританією щодо спільного виробництва безпілотників великої дальності.

Президент В. Зеленський під час візиту до Лондона наголосив, що британсько-українські проекти вже врятували тисячі життів, а нова ініціатива дозволить ще більше зміцнити обороноздатність країни [87]. Окрім того, Україна бере участь у спільній координації в межах Contact Defence Group, яка передбачає посилену взаємодію та обмін досвідом у межах тренувальних програм.

Загалом стратегічні партнерства із ключовими міжнародними гравцями залишаються пріоритетом для Києва. Україна розвиває тісні зв'язки з Великобританією, Польщею та країнами Балтії, зокрема в межах неформального тристороннього формату – British–Polish–Ukrainian Pact, який передбачає поглиблення оборонної співпраці та інформаційної взаємодії [78].

Варто підкреслити, що українська дипломатія активно працює над зміцненням не лише двосторонніх відносин із країнами-членами ЄС, але й над розбудовою форматів багатостороннього співробітництва. Зокрема, активна участь у міжнародних організаціях (Рада Європи, ОБСЄ, ООН) дозволяє Україні консолідувати підтримку європейських партнерів та просувати європейські цінності на глобальному рівні. Це посилює політичний вплив України у світі й допомагає мобілізувати міжнародний тиск на Росію.

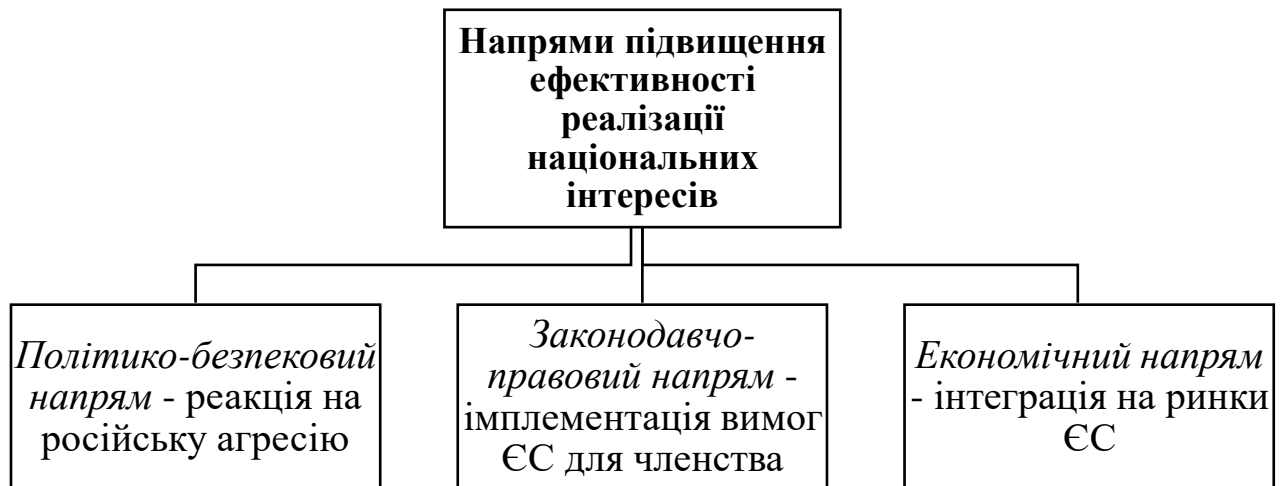
Нарешті, зовнішньополітична стратегія України передбачає потужну інформаційну й культурну дипломатію. У партнерстві з Великобританією, Польщею та іншими союзниками реалізуються програми протидії російській дезінформації, кіберзагрозам та пропаганді. Одночасно здійснюється активна промоція української культури, історії та європейських цінностей у міжнародному інформаційному просторі. Це дозволяє формувати позитивне

сприйняття України як частини великої європейської родини, що послідовно рухається до інтеграції з ЄС.

Отже, зовнішньополітична стратегія України на європейському напрямі характеризується чіткою орієнтацією на інтеграцію до Європейського Союзу. У контексті війни з Росією вона набула ще більшої ваги, поєднуючи політичну, безпекову, економічну, правову та інформаційну компоненти. Україна поглиблює стратегічні партнерства з ключовими державами ЄС, посилює військово-технічну співпрацю та працює над входженням до внутрішнього ринку ЄС.

3.3. Напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів у рамках європейського курсу

Напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів України у рамках європейського курсу є комплексними та охоплюють політико-безпекову, законодавчу та економічну сфери, що у сукупності сприяють консолідації зусиль України та Європейського Союзу задля забезпечення стабільності, безпеки та сталого розвитку країни (Рис. 3.2).

Рис. 3.2. Підвищення ефективності реалізації національних інтересів України у рамках європейського курсу

Джерело: створено автором

Відповіддю на російську агресію має стати сильна, консолідована і ефективна політика співпраці, спрямована на поглиблення військово-технічного партнерства. Це передбачає активне зміцнення військово-технічного співробітництва з країнами ЄС задля оперативного та регулярного постачання необхідних озброєнь, зокрема реактивних систем залпового вогню, танків, літаків, а також сучасних систем протиповітряної та протиракетної оборони, які є ключовими для захисту від ракетних атак агресора.

Паралельно важливим є удосконалення координації дій між Україною, Європейським Союзом і міжнародними партнерами, зокрема в рамках контактної групи з оборони України, а також у контексті нової спільної Декларації ЄС-НАТО, що дає змогу ефективно планувати подальші кроки у сфері безпеки.

Серед стратегічних завдань – середньострокове планування системи фінансової підтримки оборонного сектору України через Європейський фонд миру, ініціація створення спільних підприємств оборонно-промислового комплексу, що сприятиме прискоренню переходу української оборони на стандарти НАТО.

Не менш вагомим є розширення програм навчання і спеціалізованої підготовки Збройних сил України та Сил територіальної оборони в межах Місії ЄС з надання військової допомоги Україні, а також активізація співпраці у сфері протидії кіберзагрозам, що виявляються через посилені кібератаки Російської Федерації.

У цьому контексті реалізується проект підтримки ЄС для зміцнення кібербезпеки в Україні та забезпечується ефективна діяльність Європейської лабораторії з кіберзахисту в Києві, де здійснюється обмін передовими практиками з фахівцями ЄС в рамках ініціативи EU4DigitalUA. Крім того, важливим є забезпечення приєднання України до відповідних оборонних проектів ЄС, зокрема PESCO, що дозволить інтегруватися у спільний безпековий простір [69, с. 62].

Водночас підвищення ефективності реалізації національних інтересів передбачає комплексні законодавчо-правові реформи, спрямовані на імплементацію рекомендацій Єврокомісії, що є умовою відкриття повноцінного переговорного процесу про вступ до ЄС.

Важливими завданнями є вдосконалення процедури добору суддів Конституційного Суду України за європейськими стандартами, зокрема впровадження принципів публічності роботи Етичної ради та встановлення її відповідальності, а також забезпечення функціонування антикорупційних органів, зокрема завершення процедури обрання керівника Національного антикорупційного бюро України.

У рамках законодавчих ініціатив також необхідно внести зміни до нормативних актів, що регламентують діяльність Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів, з метою гарантування незворотності євроінтеграційного та

євроатлантичного курсу України. Серед ключових пропозицій – розробка й ухвалення Закону України про гарантування Президентом реалізації стратегічного курсу держави на вступ до ЄС і НАТО, який міг би слугувати ефективним механізмом нормативного забезпечення цієї політики.

Додатково варто унормувати у регламенті Верховної Ради процедури проходження євроінтеграційних законопроектів, забезпечивши їх першочерговий розгляд у разі наближення крайніх термінів імплементації. Ще одним важливим кроком є запровадження практики розгляду на пленарних засіданнях парламенту урядових звітів щодо виконання Угоди про асоціацію, із акцентом на соціальний вплив реалізації європейських норм [69, с. 63].

У сфері економічної інтеграції України з Європейським Союзом напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів зосереджені на запровадженні спільних промислово-виробничих і інфраструктурних проєктів, розвитку ефективної інвестиційної політики та розширенні доступу українських компаній на національні ринки послуг країн-членів ЄС.

Узгодження та реалізація оновленого Плану пріоритетних заходів щодо інтеграції до внутрішнього ринку Євросоюзу є стратегічним завданням, яке має забезпечити повне відкриття європейських внутрішніх ринків для українських товарів і послуг, а також приєднання України до спільного простору роумінгу [69, с. 63].

Важливою складовою цього процесу є забезпечення достатнього рівня фінансової підтримки України з боку ЄС і його держав-членів як на грантовій, так і на кредитній основі, а також координація такої підтримки з іншими міжнародними донорами. У межах цієї стратегії розробляються цільові програми спільно з Єврокомісією для відновлення української економіки, інфраструктури, житлово-комунального господарства та соціокультурного сектору, що зазнали значних руйнувань унаслідок війни.

Для поглиблення економічної інтеграції триває робота з лібералізації торговельних відносин та трансформації тимчасових режимів у постійні, максимально наближені до внутрішнього ринку ЄС, а також з подальшої

гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire* у сфері торгівлі, стандартів, митного контролю та інших важливих галузей.

Особлива увага приділяється інтеграції в енергетичну, промислову, цифрову, аграрну, транспортну та міграційну сфери, а також досягненню угод про оцінку відповідності промислових товарів і приєднання до Єдиної зони платежів у євро (SEPA). Усі ці кроки мають на меті створення умов для ефективної економічної взаємодії України з ЄС, посилення інвестиційної привабливості країни та забезпечення довготривалої економічної стійкості в умовах триваючої агресії [69, с. 64].

Отже, напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів у рамках європейського курсу України передбачають скоординовану політику безпеки і оборони, глибокі законодавчі реформи та масштабну економічну інтеграцію, які разом формують комплексний механізм протидії зовнішнім загрозам і сприяють поступовому входженню України до європейського політичного, безпекового та економічного простору, що відповідає національним інтересам країни у сфері безпеки, суверенітету, розвитку та добробуту громадян.

ВИСНОВКИ

У роботі було всебічно проаналізовано національні інтереси та євроінтеграційний курс України:

1. Висвітлено теоретичні підходи та інтерпретації поняття «національний інтерес». Поняття «національний інтерес» відображає спільні прагнення та цінності нації, які втілюються через державу та інші політичні інститути. Різні підходи – від реалістичного до ідеалістичного, а також суб'єктивістського – підкреслюють як прагматичний, так і морально-ціннісний аспекти національних інтересів. Водночас національні інтереси не є сталими, а змінюються залежно від політичних, економічних, культурних і геополітичних умов. Вони тісно пов'язані із забезпеченням національної безпеки та відображають колективні потреби суспільства, вимагаючи узгодження з фундаментальними цінностями і правами людини. Особливої важливості набуває їхня реалізація в умовах сучасних викликів, коли держава виступає ключовим суб'єктом, що формує, захищає й втілює національні інтереси як основу свого суверенітету, стабільності й сталого розвитку.

2. Розкрито євроінтеграційну стратегію України як зовнішньополітичний пріоритет. Євроінтеграційна стратегія України виступає ключовим зовнішньополітичним пріоритетом, який не лише визначає напрямок розвитку держави на міжнародній арені, а й слугує важливим інструментом модернізації та реформування всіх сфер суспільного життя. Вона базується на прагненні забезпечити національну безпеку, зміцнити суверенітет, підвищити якість життя громадян і інтегрувати країну до європейського політичного, економічного та безпекового простору. Європейська інтеграція для України є не просто метою вступу до ЄС, а комплексним процесом трансформації, що охоплює економічні, політичні та соціальні аспекти, сприяючи сталому розвитку держави в умовах сучасних викликів. Враховуючи геополітичний контекст і потребу у міжнародній підтримці, цей стратегічний курс залишається фундаментом

зовнішньої політики України, що забезпечує країні перспективи стабільності, розвитку та посилення її позицій на світовій арені.

3. Охарактеризовано методологію та джерельну базу дослідження. Методологія дослідження євроінтеграції України базується на комплексному поєднанні теоретичних і практичних методів, що забезпечують всебічний аналіз політичних, економічних та соціокультурних аспектів процесу. Застосування аналітичних, структурно-функціональних, контент-аналізу, історико-логічних, порівняльних та прогнозних методів дозволяє глибоко дослідити складні взаємозв'язки і тенденції, а також спрогнозувати можливі сценарії розвитку. Джерельна база, що включає офіційні документи, наукові публікації, статистичні дані і звіти міжнародних організацій, забезпечує надійну основу для об'єктивних висновків.

4. Надано аналіз політичних та безпекових інтересів України на європейському напрямі. Умови війни, що триває, вимагають від України не лише мобілізації внутрішніх ресурсів, а й системної інтеграції до європейського безпекового простору. В умовах агресії з боку Російської Федерації, тісне співробітництво з Європейським Союзом стало ключовим інструментом посилення оборонного потенціалу, реформування сектору безпеки, а також зміцнення демократичних інститутів. Отримання статусу кандидата на вступ до ЄС, створення механізмів міжнародної відповідальності за агресію, інтеграція до оборонно-промислового простору ЄС, участь у спільних місіях та обмінах розвідданими – усе це відображає послідовну реалізацію національних інтересів України.

5. Досліджено перспективи і обмеження економічного виміру євроінтеграції. Економічний вимір євроінтеграції для України відкриває значні перспективи, зокрема доступ до великого європейського ринку, стимулювання модернізації виробництва, залучення інвестицій та інтеграцію у глобальні економічні ланцюги. Водночас цей процес супроводжується низкою суттєвих викликів, серед яких потреба у глибоких структурних реформах, адаптація до європейських стандартів, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення

стабільного правового середовища. Не менш важливою є необхідність диверсифікації експорту, щоб уникнути структурної залежності від сировинних товарів, а також підтримка секторів, які можуть зазнавати тиску через відкриття ринку. Для успішної реалізації євроінтеграційного курсу Україні потрібен комплексний підхід, що поєднує державну політику реформ, розвиток інновацій та активну співпрацю з європейськими партнерами, спрямований на сталий розвиток і зміцнення національної економіки у єдиному європейському просторі.

6. Обґрунтовано соціокультурні аспекти реалізації євроінтеграційного курсу. Реалізація євроінтеграційного курсу в соціокультурній сфері охоплює широкий спектр напрямів: розвиток громадянського суспільства, освіти, охорони здоров'я, культури, трудових прав тощо. Особливого значення набуває імплементація положень Угоди про асоціацію у частині сприяння міжкультурному діалогу та культурному співробітництву, а також залучення України до програм ЄС, зокрема «Erasmus+» і «Креативна Європа». Водночас успішність соціокультурної євроінтеграції залежить не лише від формального наближення законодавства до норм ЄС, а й від глибокого усвідомлення громадянами європейських цінностей та формування в них почуття європейської ідентичності. Це вимагає подолання регіональних культурних розривів, посилення національної єдності, підтримки освітніх, культурних та громадських ініціатив, що ґрунтуються на відкритості, діалозі та солідарності.

7. Систематизовано проблеми узгодження внутрішньої політики з євроінтеграційними вимогами. Незважаючи на значний прогрес у гармонізації національного законодавства з *acquis* ЄС, реформи часто уповільнюються через політичний спротив, інституційну неузгодженість, а також складнощі, пов'язані з триваючою війною та геополітичним тиском. Водночас, адаптація внутрішніх норм до європейських стандартів відкриває шлях до посилення правової системи, демократичних інститутів та верховенства права, що є фундаментом для повноправного членства в ЄС. Для успішного руху вперед Україні необхідно зберігати політичну волю, продовжувати реформування судової системи, антикорупційних механізмів і державного управління, а також ефективно

інтегрувати принципи верховенства права в усі сфери діяльності. Ключовим у цьому процесі є узгоджена робота влади, громадянського суспільства і міжнародних партнерів, а також системне виконання вимог переговорної рамки Єврокомісії.

8. Проаналізовано стратегії зовнішньополітичної активності України на європейському напрямі. Європейська інтеграція не лише залишається головним пріоритетом української зовнішньої політики, але й поступово трансформується із суто політичної мети у всеохопний практичний процес глибоких реформ, інституційної перебудови та реального наближення до стандартів Європейського Союзу. Умови повномасштабної війни лише посилили важливість тісної кооперації з ЄС, що проявляється як у посиленні політичного діалогу, так і в безпрецедентній безпековій, економічній, правовій та інституційній підтримці. Розвиток оборонного співробітництва, спільні проєкти з ключовими партнерами, такими як Велика Британія, Польща та країни Балтії, а також активна участь у європейських безпекових форматах зміцнюють обороноздатність країни та її позиції в європейському безпековому просторі. Інтеграція до внутрішнього ринку ЄС, включення у фінансові, енергетичні та регуляторні простори Союзу створює реальні передумови для подальшого економічного зростання й посилення економічної стійкості України.

9. Надано напрями підвищення ефективності реалізації національних інтересів у рамках європейського курсу. Комплексна політика, що охоплює зміцнення військово-технічного співробітництва, координацію дій із міжнародними партнерами, законодавчі реформи, спрямовані на гармонізацію національного права з європейськими стандартами, а також активну економічну інтеграцію, створює надійну основу для посилення позицій України на міжнародній арені та сприяє її успішному вступу до Європейського Союзу. Взаємодія з ЄС у сферах безпеки, права та економіки не лише підвищує обороноздатність і ефективність державного управління, а й забезпечує реалізацію стратегічних цілей національного розвитку, відповідаючи інтересам громадян і гарантує суверенітет країни в умовах триваючої агресії. Такий

комплексний підхід є запорукою сталого руху України до європейської інтеграції та утвердження її як повноправного члена європейської спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикору́пція на паузі: Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024. CPI. – URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 17.10.2025).
2. Арон Р. Мир і війна між націями / Пер. з фр. В. Шовкун, З. Борисюк та Г. Філіпчук. – К.: МП «Юніверс», 2000. – 688 с.
3. Артёмов І. В. Європейська інтеграція – стратегічний зовнішньополітичний пріоритет України / І.В. Артёмов // Актуальні проблеми зовнішньої політики України : навч. посібник / рец. : С. В. Віднянський, І. І. Вовканич, І. Я. Тодоров. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. – С. 166–192.
4. Балабаниць А. В. Стратегічні пріоритети безпекової політики України в умовах зовнішньої агресії / А.В. Балабаниць // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Економіка. – 2024. – Вип. 28. – С. 5–15.
5. Бельдій А. Особливості співробітництва України з європейським союзом (ЄС) у сфері культури / А. Бельдій // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. – 2021. – № 13. – С. 16–19.
6. Біла В. Вплив європейської інтеграції на економіку України / В. Біла // The 4th International scientific and practical conference “Contemporary challenges of society and ways to overcome them” (January 30 - February 02, 2024). – Tallinn, Estonia: International Science Group, 2024. – С. 49–53.
7. Босак А. О., Жигadlo О. І. Прямі іноземні інвестиції: вплив зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, проблеми і перспективи розвитку / А. О. Босак, О. І. Жигadlo // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – № 22 (1). – С. 32–37.
8. Ветринський І. Євроінтеграційна стратегія України: геополітичний контекст / І. Ветринський // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 84. – С. 471–475.

9. Вісник торгівельних відносин Україна – ЄС. 2024. – URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/a6ad9cff-feae-429c-93d6-68dc618435f9?lang=enGB&title=BulletinOfUkraineEuTradeRelationsCurrentStater> (дата звернення: 17.10.2025).
10. Волохов О. Інвестиційний клімат України в 2025 році: виклики та сподівання. – URL: <https://blog.liga.net/user/ovolokhov/article/55388> (дата звернення: 17.10.2025).
11. Воронянський О. Національна еліта сучасної України: проблема визначення / О. Воронянський // Українознавчий альманах. – 2012. – Вип. 8. – С. 205–207.
12. Воронянський О. В. «Національні інтереси» як категорія політичної науки / О. Воронянський // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. – 2011. – № 10.
13. Вступ України до ЄС: що відомо про виконання вимог Єврокомісії. – URL: <https://espreso.tv/vstup-ukrainido-es-shcho-vidomo-pro-vikonannya-vimog-evrokomisii> (дата звернення: 17.10.2025).
14. Голова Єврокомісії припускає, що Україна може вступити до ЄС раніше 2030 р. // Радіо Свобода, 25 лютого 2025 р. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-fon-der-leyen-ukraina-vstup-es/33326526>.
15. Гребенюк Д. О. Трансформація концепції національної безпеки / Д.О. Гребенюк // Національні інтереси України. – 2024. – № 4(4). – С. 22–28.
16. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. No 55-ХІІ – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 12.09.2025).
17. Дір І. Ю. Євроінтеграція як пріоритет України, визначений в державних стратегіях / І.Ю. Дір // Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 23 лютого 2024 р. – С. 68–70.

18. Доманська О. А. Україна і міжнародне культурне співробітництво / О.А. Доманська // Вісник НАКККиМ. – 2014. – № 3. – С. 28–33.
19. Єврокомісія офіційно запропонувала надати Україні статус кандидата на вступ в ЄС. – URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/06/17/7141476/> (дата звернення: 17.10.2025).
20. Європейська економічна інтеграція: навчальний посібник / С. М. Кваша, О. М. Файчук, О. В. Файчук. – К.: НУБіП України, 2019. – 282 с.
21. Європейська інтеграція України: стан, виклики, перспективи. Думки і позиції експертів. – Київ : Центр Разумкова, Квітень 2025. – URL: https://razumkov.org.ua/images/2025/05/2025-European_integration.pdf (дата звернення: 17.10.2025).
22. Євроінтеграція з перешкодами: які зовнішні виклики чекають на Україну дорогою до вступу в ЄС // Європейська правда, 10 травня 2024 р. – URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2024/05/10/7185693/> (дата звернення: 12.09.2025).
23. Жукова Л. Вплив імплементації європейських норм на економічний розвиток держави / Л. Жукова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2016. – Вип. 2(6). – С. 22–27.
24. Загальний огляд відносин Україна-ЄС. – Представництво України при ЄС. – URL: <https://ukraine.eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes>. (дата звернення: 17.10.2025).
25. Звернення Верховної Ради України «До парламентів і народів світу» від 5 грудня 1991 р. No1927-12. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1927-12> (дата звернення: 17.10.2025).
26. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2024 рік. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B>

- [4%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E/zvit-pro-vikonannia-ugodi-pro-asociaciiu-za-2024-rik.pdf](#) (дата звернення: 17.10.2025).
27. Кабмін оновив Національну рамку кваліфікацій для гармонізації з європейськими стандартами // Освіта і наука. – URL: <https://www.oin.com.ua/kabmin-onovyv-naczionalnu-ramku-kvalifikacij-dlya-garmonizacziyi-z-yevropejskymy-standartamy/> (дата звернення: 17.10.2025).
28. Кінша Д. Україна може стати членом ЄС раніше 2030 року — президентка Єврокомісії – URL: <https://suspilne.media/956279-ukraina-moze-stati-clenom-es-ranise-2030-roku-prezidentka-evrokomisii/> (дата звернення: 17.10.2025).
29. Ковалюк Р. Т. Національні інтереси України в новій геополітичній ситуації. – URL: <https://vmv.kymu.edu.ua/series/vmv/vipusk6/1.pdf> (дата звернення: 17.10.2025).
30. Колодій А. Нація як суб'єкт політики / А. Колодій. – Львів : Кальварія, 1997. – 55 с.
31. Конституція України від 28.06.1996 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.09.2025).
32. Копанчук О. Є. Гносеологічні аспекти становлення національних інтересів у сфері міжнародних відносин / О. Є. Копанчук // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. – 2020. – Т.31(70), №2. – С. 218–222.
33. Лавренко Ю. Правові засади європейської інтеграції України: проблеми, виклики та перспективи / Ю. Лавренко // Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи : матеріали заочної наук.-практ. конф., 31 жовтня 2017 р. – Львів : ННПП НУ «Львівська Політехніка», 2017. – С. 64-68.

- 34.Лагутін М. Формування національного інтересу: дискурсивний підхід / М. Лагутін // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2024. – №1. – С. 194-198.
- 35.Лемко Ю. Соціокультурний аспект відносин асоціації України та ЄС / Ю. Лемко // Політикус. – 2022. – №4. – С. 58-64.
- 36.Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : [монографія] / В. А. Ліпкан. – К. : Текст, 2006. – 600 с.
- 37.Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Резніков В. В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навч. посібник / І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, В. В. Резніков. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. – 496 с.
- 38.Медвідь Ф. Національна безпека і національні інтереси України в глобалізованому світі / Ф. Медвідь // Вісник Львівського університету. Серія історична. Спецвипуск. – 2017. – С. 781–789.
- 39.Мейш А. В., Сафронова Г. В. Роль громадянського суспільства у захисті прав людини в умовах Євроінтеграції України / Мейш А. В., Сафронова Г. В., Дацюк Т. К. // Український політико-правовий дискурс. – 2024. – №5. – 17 с.
- 40.Москальова Н. Концепції національного інтересу в науковій літературі / Н. Москальова // Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки. – 2017. – №1. – С. 29-32.
- 41.Мотузка О., Скиба Г. Напрями та інструменти розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС / Мотузка О., Скиба Г. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2023. – №4. – С. 252–258.
- 42.Нагорняк І. М. Політика сусідства у відносинах ЄС з державами-учасницями ініціативи Східного партнерства : дис. канд. політ. наук : 23.00.04. – Київ, 2019.
- 43.Осіпова Л. Вплив Євроінтеграційних процесів на економічний розвиток України / Л. Осіпова // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 75–79.

- 44.Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL: www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення: 12.09.2025).
- 45.План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 25 жовтня 2017 р. № 1106. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.09.2025).
- 46.Плахотнік О. Вплив глобалізації на розвиток світової економіки та економіки України / Плахотнік О. // Економіка та держава. – 2022. – № 5. – С. 62–67.
- 47.Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 07.02.2019 № 2680-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19>. (дата звернення: 15.09.2025).
- 48.Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11 червня 1998 року No 615. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення: 15.10.2025).
- 49.Про національну безпеку України: Закон України від 14.03.2018 № 8068-1. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19> (дата звернення: 15.10.2025).
- 50.Про основи національної безпеки України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/964-15> (дата звернення: 15.10.2025).
- 51.Про основні напрями зовнішньої політики України, схвалені Постановою Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. No1927-12. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3360-12> (дата звернення: 17.08.2025).
- 52.Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. – URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>. (дата звернення: 15.10.2025).
53. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402. Редакція від 08.08.2024. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 17.08.2025).
54. Редькіна А. Українські національні інтереси й цінності: суспільне усвідомлення та переоцінка / Редькіна А. // Політичні дослідження. – 2023. – № 1 (5). – С. 144–162.
55. Рошко С.М., Рівіс О.М. Сучасна євроінтеграційна стратегія України // International scientific conference «World economy and civilizational progress amidst polystructural changes: economic-technological, resource, political-legal, security-social factors»: conference proceedings (April 16-17, 2024. Uzhhorod, Ukraine). – Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. – P. 100-104.
56. Савенко Г. В. Щодо питання визначення поняття та змісту євроінтеграційних процесів / Савенко Г. В. // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 9.
57. Сидоренко С. Євростратегія Зеленського: як Україна планує боротися за вступ до ЄС. – URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/04/12/7121997/> (дата звернення: 17.08.2025).
58. Співробітництво у сфері культури. Програма ЄС «Креативна Європа». – URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/kulturne-spivrobitnictvo-kreativna-yeuropa> (дата звернення: 17.08.2025).
59. Співробітництво у сфері освіти, програма ЄС «Еразмус +» – URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klyuchovi-tendenciyi-politiki-yes-u-sferi-osviti-ta-kulturi-programa-yes-erazmus> (дата звернення: 12.09.2025).

60. Степаненко Н., Степаненко В. Інтеграція України до Європейського Союзу: переваги та недоліки / Н. Степаненко, В. Степаненко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2018. – № 61. – С. 62–67.
61. Стецюк Н. Євроінтеграційні процеси в Україні (конституційно-правові аспекти) / Стецюк Н. // Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи: матеріали заочної наук.-практ. конф. – Львів: ННІПП НУ «Львівська Політехніка», 2017.
62. Томнюк Т. Особливості торговельних відносин України та Європи в умовах реалізації угоди про вільну торгівлю / Томнюк Т. // Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 2-3 березня 2023 року: збірник наукових праць. – Вінниця: ВНТУ, 2023. – С. 77–79.
63. Третяк С. Європейські цінності в українському праві: адаптація конституційних норм до європейських вимог / Третяк С. // Scientific method: reality and future trends of researching. – 2024. – № 12. – С. 99–103.
64. У 2025 році Європейський Союз (ЄС) надасть Україні 35 млрд євро фінансової допомоги в рамках ініціативи G7 ERA та програми Ukraine Facility. – URL: <https://suspilne.media/931367-evrosouz-nadast-ukraini-35-mlrd-finansovoi-dopomogi/> (дата звернення: 12.09.2025).
65. Угода про асоціацію. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> (дата звернення: 12.09.2025).
66. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони / Офіційний вісник України від 26.09.2014. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011. (дата звернення: 15.10.2025).
67. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 року. –

- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (дата звернення: 15.10.2025).
68. Україна виконала 72% всіх зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію. – URL: <https://suspilne.media/424650-es-zvit/> (дата звернення: 15.10.2025).
69. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. – URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 15.10.2025).
70. Українці назвали головні перешкоди на шляху до членства в ЄС, корупція – на першому місці. – URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/9/7428082/> (дата звернення: 12.09.2025).
71. Уряд затвердив Національний план управління відходами до 2033 року. – URL: https://biz.ligazakon.net/news/233590_uryad-zatverdivnatsionalniy-plan-upravlnnya-vdkhodami-do-2033-roku#:~:text=%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D0%BC%D1%96%D0%BD%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2027.12.2024,%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%202033%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83. (дата звернення: 17.08.2025).
72. Фасій Б. Національна безпека і права людини: баланс між свободою та захистом / Б. Фасій // Національні інтереси України. – 2024. – № 4(4). – С. 112–118.
73. Чалий О. Європейська інтеграція: проблеми та виклики / О. Чалий. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1732460.html> (дата звернення: 17.08.2025).
74. Шестаковська Т. Вплив європейської інтеграції на розвиток економічної політики України / Т. Шестаковська // Збірник наукових праць

- Університету державної фіскальної служби України. – 2020. – Вип. 1-2. – С. 354–369.
- 75.Шульга М. А. Російський дискурс геополітики : монографія / М. А. Шульга. – Київ : ПАРАПАН, 2006. – 524 с.
- 76.Юрій М. Ф. Політологія : підручник / М. Ф. Юрій. – Київ : Дакор, 2006. – 256 с.
- 77.Юрій М. Ф. Соціокультурний світ України : монографія / М. Ф. Юрій. – Київ : Кондор, 2004. – 738 с.
- 78.Biskup R. The trilateral initiative: How Britain, Poland and Ukraine can shape a post-war Europe. – URL: <https://prismua.org/en/english-the-trilateral-initiative-how-britain-poland-and-ukraine-can-shape-a-post-war-europe/> (дата звернення: 12.09.2025).
- 79.Dictionary of the Social Sciences. – URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780195123715.001.001/acref-9780195123715> (дата звернення: 13.08.2025).
- 80.Directive (EU) 2023/970 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023. – URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/970/oj/eng> (дата звернення: 17.08.2025).
- 81.EU Action Plan for Ukraine in the field of Justice and Home Affairs in December 2001. – URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5b1be4b6-0939-4000-a910-16f89d447112/language-en> (дата звернення: 15.10.2025).
- 82.EU and Ukraine defence industries need to integrate more, EU commissioner says. – URL: <https://www.reuters.com/world/europe/eu-ukraine-defence-industries-need-integrate-more-eu-commissioner-says-2025-05-12/> (дата звернення: 15.10.2025).
- 83.EU presses on with steel ‘porcupine strategy’ for Ukraine as Russia tries to end Western support. – URL: <https://apnews.com/article/eu-defense-funds-weapons-ukraine-ammunition-russia-d472d36e583f1bd7ebf54e5826b9e752> (дата звернення: 17.10.2025).

84. European Parliament declares Russia to be a state sponsor of terrorism. – URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55707/european-parliament-declares-russia-to-be-a-statesponsor-of-terrorism> (дата звернення: 17.10.2025).
85. European Parliament resolution of 19 January 2023 on the establishment of a tribunal on the crime of aggression against Ukraine (2022/3017(RSP)). – URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023IP0015> (дата звернення: 17.10.2025).
86. European Parliament resolution on the Common Strategy of the European Union on Ukraine (C5-0208/2000 - 2000/2116(COS)). – URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-5-2001-0150_EN.html (дата звернення: 17.10.2025).
87. Harding L. Ukraine and UK to jointly produce long-range drones, Zelensky says. – URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/23/zelensky-calls-russia-iran-and-north-korea-a-coalition-of-murderers> (дата звернення: 17.10.2025).
88. Holodomor: Parliament recognises Soviet starvation of Ukrainians as genocide. – URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221209IPR64427/holodomor-parliament-recognises-soviet-starvation-of-ukrainians-as-genocide> (дата звернення: 14.08.2025).
89. Horiunova Y. Foreign policy strategy of Ukraine in the context of the Russia-Ukraine war / Y. Horiunova // Amazonia Investiga. – 2022. – Volume 11. – Issue 60. – P. 75-89.
90. Kennan G. F. Memoirs, 1950–1963. V. II / G. F. Kennan. – Boston, Toronto: Little, Brown and Company, An Atlantic Monthly Press Book, 1972.
91. Morgenthau H. J. In Defense of the National Interest / H. J. Morgenthau. – University Press Of America, 1982. – 306 p.
92. Niebuhr R. A Nation So Conceived: Reflections on the History of America from Its Early Vision to Its Present Power / R. Niebuhr; With Alan Heimert. – New York: Charles Scribner's Sons, 1963.

93. Perun A. Europe throws support behind Ukraine special tribunal to prosecute Russia. – URL: <https://www.reuters.com/world/europe/europe-throws-support-behind-ukraine-special-tribunal-prosecute-russia-2025-05-09/> (дата звернення: 17.09.2025).
94. Pipchenko N., Makarenko I., Ryzhkov M., Zaitseva M. The policy of European and Euro-Atlantic integration as a key factor for Ukraine's transformation / N. Pipchenko, I. Makarenko, M. Ryzhkov, M. Zaitseva // European Spatial Research and Policy. – 2021. – № 28(1). – P. 265–285.
95. Rosenau J. National Interest / J. Rosenau // International Encyclopedia of the Social Sciences. – N.Y., 1968. – Vol.11. – P. 34–40.
96. Spykman N. J. America's strategy in world politics : the United States and the balance of power / N. J. Spykman. – New Brunswick, NJ : Transaction Publishers, 2007. – 500 p.
97. Ukraine: Nations in Transit 2024 Country Report – URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/nations-transit/2024> (дата звернення: 17.09.2025).
98. Wilson W. College and State Educational, Literary and Political Papers (1875-1913) / W. Wilson. – New York: Columbia University Press, 1970. – Vol. 2. – 402 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Етапи розвитку відносин між Україною та ЄС

Етап	Характеристика
1. 1991-1999 рр.	обрання Україною шляху європейського розвитку та налагодження відносин з ЄС, ухвалення Спільної стратегії ЄС щодо України
2. 2000-2013 рр.	затверджено Програму інтеграції України до ЄС у вересні 2000 року, адаптацію українського законодавства до стандартів ЄС, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у березні 2012 р. та призупинення процесу підготовки до її підписання у листопаді 2013 р.
3. 2014-2021 рр.	визначення стратегічного вектору держави для набуття повноправного членства України у ЄС
4. 2022 р. – донині	Україна одержала статус кандидата на вступ до ЄС

Джерело: створено автором на основі [55]